

บทที่ 2

แนวคิดเรื่องตัวตนของฌาร์ก ลากอง

2.1 ชีวิตและผลงานของฌาร์ก ลากอง

ฌาร์ก ลากอง (Jacques Lacan, 1901-1981) นักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ชาวฝรั่งเศส เกิดเมื่อวันที่ 13 เมษายน ค.ศ.1901 เป็นลูกชายคนโตของ Charles Marie Alfred Lacan และ Emilie Philippine Marie Baudry พ่อของลากองเป็นพ่อค้ารายใหญ่ของกรุงปารีส ครอบครัวลากองค่อนข้างสุขสบาย ต่อมาพวกเขาได้ย้ายไปอยู่ที่ย่านมงพานาแซของปารีสที่ซึ่งลากองได้เข้าศึกษาในวิทยาลัยคาทอลิกที่มีชื่อเสียงอย่างวิทยาลัยสแตนนิสลาส (The college stanislas) ด้วยเหตุนี้เอง ลากองจึงเป็นศิษย์ดีเด่นที่มีความสามารถในการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาและภาษาละติน ในช่วงวัยรุ่น ลากองหลงใหลแนวคิดทางจริยศาสตร์ของสปิโนซ่า (Baruch or Benedict de Spinoza, 1632 –1677) ที่เขามักใช้การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นกรอบแนวคิด (Leader, D., Groves, J. & Appignanesi R., 1995, p.4-5)

ปี ค.ศ. 1920 ลากองเริ่มศึกษาแพทยศาสตร์ และศึกษาเจาะจงเป็นพิเศษด้านจิตเวช ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1926 ช่วงเวลาระหว่างนั้น เขาได้เข้าไปทำงานกับเหล่าบรรดานักเขียนชาวปารีส ศิลปิน และเหล่าปัญญาชนผู้ซึ่งคลั่งไคล้ในขบวนการลัทธิเหนือจริง (Surrealist movement) อาทิเช่น เอเดรียน โมเนียร์ (Adrienne Monnier, 1892-1955) กวีชาวฝรั่งเศส เจ้าของโรงพิมพ์ และร้านหนังสือที่ลากองมักไปเสมอ, พอล โคลเดล (Paul Claudel, 1868 –1955) นักประพันธ์ชาวฝรั่งเศส และเจ้าของรางวัลโนเบลสาขาวรรณคดีในปี ค.ศ.1947 เป็นต้น ขณะนั้นเองลากองก็ได้ไปฝึกงานที่โรงพยาบาลเซ็นต์แอนน์ (St-Anne Hospital) เป็นเวลา 2 ปี ทำให้ลากองรู้สึกสนใจการศึกษาเรื่องของภาวะจิตบกพร่องผิดปกติ (Paranoia) และได้เสนอแนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหวของร่างกายที่อยู่ภายใต้อำนาจของจิตได้สำนึก หรือที่เรียกว่า “Mental automatism”

แนวคิดนี้เองที่นำไปสู่ความแตกต่างทางปรากฏการณ์ความบ้าคลั่งภายใต้หลักสำคัญทั่วไปของข้อกำหนดปัจจัยภายนอก (Something being imposed from “outside”) ซึ่งเป็นเสียงสะท้อนของความคิดบนการกระทำของบุคคลหนึ่งๆ เช่น บุคคลจิตวิปลาส (คนบ้า) เป็นต้น ที่มักถูกกำหนดโดยบุคคลที่ให้ความหมายของมูลเหตุ (สาเหตุ) ที่ขาดการพิจารณาภายในจิตใจแต่แรกเริ่ม ซึ่งลากองคิดว่า แนวคิดนี้ใกล้เคียงกับจิตวิทยาฝรั่งเศสร่วมสมัย ที่ก่อให้เกิดโครงสร้าง

การวิเคราะห์ขึ้น ด้วยการเน้นย้ำบนข้อกำหนดของสภาพแวดล้อม หรือธรรมเนียมปฏิบัติที่พ้นไปจากการควบคุม “จิตสำนึก (Conscious)” ของบุคคล

ในปี ค.ศ. 1932 ลากองสำเร็จการศึกษาปริญญาเอกโดยทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับ “ภาวะจิตบกพร่องผิดปกติและความสัมพันธ์ของภาวะดังกล่าวกับบุคลิกภาพ” (On paranoid psychosis and its relation to the personality) ซึ่งงานของเขาได้มีอิทธิพลต่อบรรดานักคิดเหนือจริงหลายคน และมักถูกอ้างอิงเสมอ เช่น ในปี ค.ศ. 1933 งานเขียนของลากองที่ชื่อว่า “Minotaure” เป็นแนวคิดเหนือจริงที่ได้รับสืบเนื่องมาจากวิทยานิพนธ์ของลากอง บรรยายถึงอาการป่วยของเอมี (Aimee) นางเอกหรือวีรสตรีคนหนึ่งที่ล่อยนวลจากการกระทำผิด เธอพยายามแทงนักแสดงหญิงชาวปารีสที่โด่งดังอย่างฮิวเก็ต์ ดัฟลอส (Huguette Duflos) ลากองพยายามรวบรวมหลักการเหตุผลเข้าด้วยกัน แต่พบว่าการกระทำของเธอมันช่างไม่มีเหตุผล ลากองเริ่มพูดถึงแนวคิดใหม่ทางสภาพแวดล้อมทางสังคมทางจิตวิทยา (Psychiatric Milieu) ซึ่งเป็นความกลัวที่จะลงโทษตัวเอง (Self-punishment paranoia) เขาเสนอแนวคิดว่าการทรมานนักแสดงสาวนั้น หมายถึง เอมีได้ทรมานตนเองอย่างจริงแท้ กล่าวคือ ด้วยความอิจฉา หล่อนยอมปรารถนาที่จะเป็นเช่นดัฟลอส ในความคิดของการลงโทษนี้ซึ่งเธอเห็นว่าเป็นต้นเหตุของรูปแบบการคุกคามไปสู่บุคคลอื่นรอบข้างตัวเอง ทั้งหมดเป็นสิ่งที่เกลียดชัง และแรงปรารถนาของเธอเอง ลากองรู้สึกสนใจมันเป็นอย่างมากในความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนนี้ถึงภาพที่อยู่ในใจ และเอกลักษณ์ส่วนบุคคลเพื่อค้นหาความกลัวนั้น (Leader,D., Groves,J. & Appignanesi R., 1995, p.10-13)

การวิเคราะห์ของลากองในกรณีนี้เป็นผลงานสำคัญของลากองในเวลาต่อมา เช่น แนวคิดเรื่อง ความหลงตัวเอง จิตนาการ อุดมคติ และวิธีการขยายอำนาจของแต่ละบุคคลที่นอกเหนือไปจากจิตจำกัดทางร่างกาย และการประกอบกันขึ้นภายใต้เครือข่ายทางสังคมที่ซับซ้อน นักแสดงหญิงได้สะท้อนให้เห็นถึงส่วนหนึ่งในตัวเอง ซึ่งให้เห็นถึงวิธีการดำรงอยู่อย่างมีตัวตน มีเอกลักษณ์ (Identity) ของมนุษย์ซึ่งรวมถึงธาตุแท้ภายนอกทางกายภาพเป็นอย่างดีของการแบ่งส่วนทางร่างกายซึ่งหมายความว่า “ตัวตนของเอมี เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกตัวเองอย่างแท้จริง”

ลากองไม่ได้จำกัดตัวเองเพียงแค่เรื่องจิตเวชศาสตร์ และจิตวิเคราะห์ เท่านั้น แต่ลากองยังสนใจศาสตร์อื่นๆอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ ปรัชญา ซึ่งเขาได้ศึกษาผลงานของนักปรัชญาชื่อดังอย่าง คาร์ล แจนส์เปอร์ (Karl Theodor Jaspers, 1883-1969), เกอร์ก วิลเฮล์ม ฟรีดริช เฮเกล (Georg Wilhelm Friedrich, 1770-1831) และ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger, 1889 -1976) ด้วยเหตุนี้ งานของลากองจึงได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของนักคิดดังกล่าว

ในปี ค.ศ. 1934 ลากองได้แต่งงานกับ มาเรีย หลุยส์ บลอนดิน (Marie-Louise Blondin) น้องสาวของเพื่อนเขาเอง และมีบุตร 3 คน

ลากองได้รับปริญญาเอกทางด้านการแพทย์ ก่อนที่จะศึกษาต่อในแขนงวิชาจิตแพทย์ ภายใต้การควบคุมขององรี โคลด (Henri Charles Jules Claude, 1869 - 1945) นักจิตวิทยา และ นักประสาทวิทยาชาวฝรั่งเศส, เกอเทียน เคลอรัมโบล์ท (Gaëtan Gatian de Clérambault, 1872-1934) นักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศส และทำงานที่คลินิกพิเศษแห่งหนึ่งซึ่งประจำอยู่ที่ทำการสถานีดาร์ว จากองเป็นสมาชิกแบบไม่เต็มสภาพของสมาคมจิตวิเคราะห์แห่งปารีส (The société psychoanalytique de paris) จนกระทั่งปี ค.ศ.1938 เขาทะเลาะกับสมาคมดังกล่าว จึงแยกตัวออกมาเป็นกลุ่ม ซึ่งในท้ายที่สุดได้กลายมาเป็น The Ecole Freudienne de Paris ในปี ค.ศ.1964 ซึ่งรายงานสัมมนาต่างๆได้รับการตีพิมพ์ออกมาในชื่อภาษาอังกฤษคือ “The four fundamentals concepts of psychoanalysis (1977)” ที่ว่าด้วยเรื่องแนวคิดเบื้องต้นสี่ประการเกี่ยวกับจิตวิเคราะห์

ลากองได้พัฒนาแนวคิดทางจิตวิทยาต่างๆ อย่างเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และเข้าร่วมกับสมาคมจิตวิทยานานาชาติ อีกทั้งมีส่วนร่วมในการก่อตั้งโรงเรียนจิตวิทยาแห่งสหภาพยุโรปลากองได้เสียชีวิตลงในวันที่ 9 กันยายน ค.ศ.1981

2.2 นักคิดที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของฌากส์ ลากอง

2.2.1 ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, 2399-2482) นักจิตวิทยาชาวออสเตรียผู้สร้างทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory) (เป็นคนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดและการทำงานของลากองในฐานะนักจิตวิเคราะห์) ซึ่งแนวคิดที่สำคัญของฟรอยด์มีดังนี้

ทฤษฎีโครงสร้างบุคลิกภาพ (The personality structure) 3 ประการ คือ

1. **สัญชาตญาณ (Id)** คือ ตนที่อยู่ในจิตไร้สำนึก เป็นพลังที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มุ่งแสวงหาความพึงพอใจ และเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ความถูกต้อง และความเหมาะสม ประกอบด้วยความต้องการทางเพศ เป็นโครงสร้างเบื้องต้นของจิตใจ

2. **อัตตา (Ego)** คือพลังแห่งการใช้หลักของเหตุและผลตามความเป็นจริง (Reality principle) เป็นส่วนของความคิด และสติปัญญา

3. **อภีอัตตา (Superego)** คือส่วนที่ควบคุมการแสดงออกของบุคคลในด้านของคุณธรรม ความดี ความชั่ว ความถูกต้อง มโนธรรม จริยธรรมที่สร้างโดยจิตใต้สำนึกของบุคคลนั้น ซึ่งเป็นผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ในสังคมและวัฒนธรรมนั้น

ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้จะพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลให้เด่นไปด้านใดด้านหนึ่ง แต่บุคลิกภาพที่พึงประสงค์ คือ การที่บุคคลสามารถใช้พลังอีโก้เป็นตัวควบคุมพลังอิด และซูเปอร์อีโก้ให้อยู่ในภาวะที่สมดุลได้

ทฤษฎีโครงสร้างบุคลิกภาพข้างต้น ส่งผลให้ فروยด์ เชื่อว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณติดตัวมาแต่กำเนิด พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากแรงจูงใจหรือแรงขับพื้นฐานที่กระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมซึ่งแรงขับพื้นฐานนี้คือสัญชาตญาณทางเพศ

สัญชาตญาณทางเพศ (Sexual instinct) คือ สัญชาตญาณเพื่อการดำรงชีวิต (Eros = Life instinct) และสัญชาตญาณเพื่อความตาย (Thanatos = Death instinct) สัญชาตญาณทั้ง 2 มีความต้องการทางเพศเป็นแรงผลักดัน ซึ่งบุคคลไม่กล้าแสดงออกมาโดยตรง จึงเก็บกดไว้ในระดับจิตไร้สำนึก (Unconscious mind) และได้ตั้งสมมติฐานว่า มนุษย์มีพลังงานอยู่ในตัวตั้งแต่เกิดเรียกว่า “Libido” ซึ่งทำให้บุคคลอยากมีชีวิต อยากสร้างสรรค์และอยากมีความรัก มีแรงขับทางด้านเพศ (Sex) เป็นเป้าหมายคือความสุขและความพอใจ โดยมีอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ไวต่อความรู้สึก ความพึงพอใจในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะเป็นไปตามวัย เขาจึงแบ่งขั้นตอนพัฒนาการบุคลิกภาพของมนุษย์เป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. **ขั้นปาก (Oral stage)** มีอายุอยู่ในช่วงแรกเกิดถึง 18 เดือนหรือวัยทารก ความพึงพอใจของวัยนี้จะอยู่ที่บริเวณช่องปาก ทารกพึงพอใจกับการใช้ปากทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุข เมื่อความต้องการดังกล่าวได้รับการตอบสนองที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้เขาโตขึ้นอย่างยอมรับตนเอง สามารถรักตนเองและผู้อื่น ในทางตรงข้าม หากไม่ได้รับการตอบสนอง ก็จะส่งผลให้เกิดความคับข้องใจ (Frustration) เกิดภาวะ “การติดตรึงอยู่กับที่” (Fixation) ได้ และก่อให้เกิดปัญหาทางด้านบุคลิกภาพเรียกว่า “Oral personality” คือจะเป็นผู้ที่มีความต้องการที่จะหาความพึงพอใจทางปากอย่างไม่จำกัด

2. **ขั้นทวารหนัก (Anal stage)** มีอายุอยู่ในช่วง 18 เดือน ถึง 3 ปี วัยนี้จะได้รับความพึงพอใจจากการขับถ่าย การที่พ่อแม่เข้มงวดในการฝึกหัดให้เด็กใช้กระโถนและการควบคุมให้ขับถ่ายเป็นเวลาตามความต้องการของพ่อแม่ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของเด็ก จะทำให้เกิดความขัดแย้ง ทำให้เกิดบุคลิกภาพที่เรียกว่า “Anal personality” คือเป็นคนเจ้าระเบียบ ขี้มั่งงวด ไม่ยืดหยุ่น ตระหนี่ หึงหวงคู่สมรสมากเกินไป และมีอารมณ์เครียดตลอดเวลา

3. **ขั้นอวัยวะเพศ (Phallic or Oedipal stage)** อายุอยู่ระหว่าง 3 ถึง 5 ปี ความพึงพอใจของเด็กวัยนี้อยู่ที่อวัยวะสืบพันธุ์ เด็กจะสนใจอวัยวะเพศของตน และแสดงออกด้วยการจับต้อง

ลูกกล่าววัยวะเพศ สนใจความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เด็กผู้ชายจะมีปมอีดิปัส (Oedipus complex) ส่วนเด็กผู้หญิงจะมีปมอีเลกตรา (Electra complex)

4. **ขั้นแฝงหรือขั้นพัก (Latency stage)** มีอายุอยู่ในช่วง 7 ถึง 14 ปี ฟรอยด์กล่าวว่าเด็กวัยนี้จะมุ่งความสนใจไปที่พัฒนาการด้านสังคมและด้านสติปัญญา

5. **ขั้นสนใจเพศตรงข้าม (Genital stage)** วัยนี้เป็นวัยรุ่นเริ่มตั้งแต่อายุ 12 ปีขึ้นไป เด็กเริ่มสนใจเพศตรงข้าม มีแรงจูงใจที่จะรักผู้อื่น มีความต้องการทางเพศ ความเห็นแก่ตัวลดลง ต้องการเป็นอิสระจากพ่อแม่ เป็นระยะเริ่มต้นของวัยผู้ใหญ่ ต้องการความสนใจ การยอมรับจากสังคม และมีการเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่

กระบวนการที่เป็นแกนกลางสำคัญในทฤษฎีของฟรอยด์ (Freudian) คือ

1. **กระบวนการนำไปสัมพันธ์กับจิตไร้สำนึก** เป็นความคิดที่ปราศจากเหตุผล (Irrational thought)

2. **กระบวนการนำไปเชื่อมโยงกับจิตสำนึก** เป็นความคิดในเชิงตรรกะ (Logical thought)

เมื่อวัตถุของความพึงพอใจได้ถูกปฏิเสธและชีวิตประสบกับความยุ่งยาก บ่อยทีเดียวที่เราจะถอนตัวจากความเป็นจริง และเอาชนะความคับข้องใจโดยการสร้างภาพหลอนที่ไม่มีอยู่จริงขึ้นมา แต่หลังจากช่วงเวลาหนึ่งเพื่อที่จะทำให้เรายู่ออด หลักของความเป็นจริงก็จะเข้ามาบีบบทบาท อีโก้จะเข้ามาแทรกแซง แยกสิ่งต่างๆออกไปและทำให้ภาพหลอนหรืออาการเพ้อดังกล่าวยุติลงกระบวนการขั้นนี้จะถูกขัดจังหวะอย่างต่อเนื่องโดยจิตไร้สำนึก

ในความฝันของเรา เราสามารถเห็นการปฏิบัติการของกระบวนการขั้นที่หนึ่ง ดังที่ฟรอยด์กล่าว มันเป็นความฝัน ซึ่งนั่นคือ “หนทางชั้นเยี่ยมที่นำไปสู่จิตไร้สำนึก” สำหรับลากองความฝันไม่ใช่การเป็นตัวแทนภาพ ความคิดที่ปรากฏตัวขึ้นมาเป็นรูปเป็นร่าง อันที่จริงความฝันเป็นเพียงเนื้อความ (Thought it happens to be an image, a dream is a text) กล่าวคือ ความฝันนั้นคล้ายกันกับเกมกีฬาในร่ม (Parlous game) ซึ่งคนๆหนึ่งได้ถูกสมมุติให้เป็นผู้ดู เพื่อเดาคำพูดที่รู้จักกันอย่างดี หรือแปลมันโดยลำพังด้วยการแสดงละครไป ความฝันนั้นใช้คำพูดหรือคำบรรยายที่ไม่มีความแตกต่าง แต่สำหรับจิตไร้สำนึก มันมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นในท่ามกลางปัจจัยอันหลากหลายของการเป็นตัวแทนที่แน่ชัด มันเป็นข้อเท็จจริงที่ว่า ทั้งเกมและความฝันมันวิ่งขึ้นส่วนกับความพร่อง หรือไม่สมบูรณ์เกี่ยวกับส่วนประกอบในด้านไวยากรณ์ สำหรับการเป็นตัวแทนของการเชื่อมต่อในเชิงตรรกะที่เป็นความสัมพันธ์ความเป็นเหตุเป็นผลกันและกัน ความขัดแย้ง สมมุติฐาน ซึ่งพิสูจน์ว่าพวกมัน คือ รูปแบบหนึ่งของงานเขียนมากกว่าละครไป

ในความฝันของเรา กระบวนการเกี่ยวกับ “การอัดตัวกันแน่น (Condensation)” และ “การเข้าแทนที่ (Displacement)” ได้เกิดขึ้น ตามความคิดของลากองในการรวมตัวกันแน่น มันคือการยัดเยียดที่พิสดารของเครื่องหมายต่างๆ (Signifiers) ซึ่งการอุปมาอุปไมยดังกล่าวมันสมมุติให้เป็นบางสิ่งในห้วงความฝันนั้น โดยเหตุนี้ ภาพลักษณ์ธรรมดาภาพหนึ่งจึงสามารถมีความหมายต่างๆที่แตกออกไปได้ การเข้าแทนที่ อีกความหมายหนึ่ง ถูกนำมาใช้โดยจิตไร้สำนึกเพื่อสกัดกั้นการตรวจสอบ และมันได้ถูกนำไปสัมพันธ์กับการเปรียบเปรย (Metonymy) เช่น ลีลากี้ หมายถึงตำรวจ แต่แม้ว่าลากองจะเชื่อว่า ความปรารถนาของความฝัน คือ ความต้องการที่จะสื่อสาร แต่เขาก็ไม่เคยกล่าวกับคนที่เคยผ่านประสบการณ์จิตวิเคราะห์ว่า นี่คือนสิ่งที่คุณต้องการจริงๆ หรือ อันนี้คือ สิ่งที่ความฝันของคุณหมายถึงจริงๆ ถ้าหากว่าเขาทำ อันนี้จะเป็นความแปลกแยกอีกอันหนึ่งไปในทันที ในทัศนะของเขา ตัวตน (Subject) เป็นกระบวนการอันหนึ่ง และไม่สามารถถูกนิยามความหมายได้

ความมีเหตุมีผลของมนุษย์เป็นสิ่งที่ประหลาด แตกหักง่าย ซึ่งจิตไร้สำนึกจะทำให้มันแตกออกเป็นชิ้นๆ เหตุนี้เองที่ลากองปฏิเสธทัศนะของฟรอยด์ สำหรับเขาแล้ว จิตไร้สำนึกไม่ใช่สิ่งซึ่งมีมาแต่เดิมและไม่ใช่สัญชาตญาณ การบวนการขั้นที่สองดูเหมือนจะเป็นกระบวนการขั้นปฐมยิ่งกว่าความคิดของฟรอยด์

นอกจากนี้ฟรอยด์ยังให้ความสนใจมากในความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม และเน้นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ในผลงานของฟรอยด์ คนๆหนึ่ง ซึ่งรู้สึกรู้ราวเกี่ยวกับรากฐานเกี่ยวกับธาตุแท้ของความโสโครกเศร้าในธรรมชาติ ทำให้เกิดการแบ่งออกเป็นสองขั้วทางวัฒนธรรม (Culture dichotomy) ซึ่งลากองปฏิเสธความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติภายในของมนุษย์ ธรรมชาติ สำหรับลากองเป็นความจริงซึ่งอยู่ข้างนอก แต่เป็นไปได้ที่จะจับคว้าได้ในสถานะที่บริสุทธิ์อันหนึ่ง ทั้งนี้เพราะมันมักจะถูกสื่อโดยผ่านภาษา ในความคิดของลากองความโสโครกเศร้า อยู่ในข้อเท็จจริงที่ว่า พวกเรามีความพร่อง หรือความขาดที่ถาวรเกี่ยวกับความเป็นทั้งหมด

แนวคิดของฟรอยด์ดังกล่าว มีอิทธิพลต่อแนวคิดของฌากส์ ลากอง ได้แก่

1) การหวนกลับสู่ฟรอยด์ (The 'Return to Freud')

วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของลากองเกี่ยวกับ “ภาวะจิตบกพร่องผิดปกติและความสัมพันธ์ของภาวะดังกล่าวกับบุคลิกภาพ” (On paranoid psychosis and its relation to the personality) ส่งผลให้ในปี ค.ศ. 1951 ลากองได้เข้าร่วมสัมมนา โดยใช้แนวคิดของฟรอยด์ (Sigmund Schlomo Freud, 1856- 1939) เป็นกรอบการวิเคราะห์ ซึ่งลากองวิจารณ์งานของ

ฟรอยด์ที่บอกว่า “ความบ้า” มีมูลเหตุมาจากสาเหตุทางชีววิทยา เป็นวิธีการที่เขาปฏิเสธคตินิยมลดทอนของสรีรวิทยา(Physiological reductionism) กล่าวคือ มันเป็นการต่อต้านชีววิทยาอย่างไม่โอนอ่อน ทศนะซึ่งเป็นที่ยอมรับในช่วงทศวรรษที่ 1930s ลากองถือว่า เรื่องราวต่างๆของความเชื่อในเรื่องอวัยวะ หรือชีววิทยา (Organicist) ไม่สามารถอธิบายความบ้าได้ “ความบ้า” เป็น “วาทกรรม(Discourse)” อันหนึ่ง เป็นความพยายามหนึ่งของการสื่อสารซึ่งต้องได้รับการตีความ พวกเราต้องทำความเข้าใจมากกว่าให้คำอธิบายเกี่ยวกับมูลเหตุ เขาเน้นว่าบุคลิกภาพไม่ใช่ “จิตใจ (The mind)” แต่เป็นทั้งหมดของการเป็นอยู่ (Whole being) พวกเราไม่สามารถแยกจิตวิทยาของบุคคลคนหนึ่งออกมาจากประวัติส่วนตัวของคนๆนั้นได้ ตัวอย่างเช่นในปี ค.ศ.1895 ในงาน การแปลความหมายของความฝัน (The interpretation of dreams) ที่กล่าวว่า ภาษาธรรมชาติดั้งเดิมมาจากการเข้าร่วมกันระหว่างคำเพื่อโครงสร้างของอาการ หรือเครื่องแสดงตัวตนเอง การรวมกันของอาการเป็นเครื่องหมายหนึ่งในบทสนทนา เมื่อเราเจ็บแปลร้ามักแสดงความรู้สึกทางกายภาพโดยปราศจากการพูดออกมา เป็นต้น (Leader,D., Groves,J. & Appignanesi R., 1995, p.34-35)

ลากองกลายเป็นนักจิตวิเคราะห์ เขาได้วิจารณ์งานของฟรอยด์ในท่าทีที่ถึงเลเล็กน้อย ข้อวิจารณ์หลักอันหนึ่งของเขาก็คือ ฟรอยด์ได้ใช้สมมุติฐานทางชีววิทยาเป็นจำนวนมาก ลากองเห็นว่าชีววิทยามักจะได้รับการตีความโดยตัวตนของมนุษย์ และที่หักเหไปโดยผ่านภาษา กล่าวคือ มันไม่มีสิ่งนั้นในฐานะ “ร่างกาย (Body)” ก่อนภาษา อาจกล่าวว่า โดยการเปลี่ยนคำอธิบายต่างๆทั้งหมดจากระดับกายวิภาค-ชีววิทยาไปสู่สัญลักษณ์อันหนึ่ง เขาได้แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดความหมายลงบนส่วนต่างๆของกายวิภาค สำหรับจิตวิทยาอีโก้ (Ego psychology) ยืนยันว่า “การปรับปรุงตนเอง” เป็นสิ่งซึ่งเป็นไปได้โดยไม่ต้องทักท้วงต่อสังคม

ลากองมักจะยืนยันบ่อยๆ ว่า เขาได้หวนกลับไปสู่แนวคิดฟรอยด์ และยังคงสงวนรักษาแนวความคิดหลักๆ เอาไว้ แต่ได้เล่นกลแสดงการตบตาและออกกลดลากับแนวความคิดดังกล่าว เพื่อสรรสร้างระบบความคิดใหม่อันหนึ่งขึ้นมา ในฐานะนักคิดที่เฉียบแหลม เขาได้นำเสนอสูตรสำเร็จของฟรอยด์ใหม่อีกครั้งซึ่งออกจะเข้มงวดกว่าเดิม เขาค้นหาความเป็นภววิสัย (Objective) แต่ไม่ใช่ความเป็นภววิสัยของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เขาสนใจในตรรกะทางคณิตศาสตร์และกวีนิพนธ์มาก และในงานเขียนของเขาเองพยายามที่จะหลอมรวมมันเข้าหากัน

2) ฟรอยด์ และลากอง (Freud and Lacan)

มีความแตกต่างกันมากมายระหว่าง ฟรอยด์ และลากอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดซึ่งแตกต่างกันในเรื่องเกี่ยวกับอีโก้(Ego) จิตไร้สำนึก (Unconscious) ความฝัน (Dream) และปมโอดิปุส (Oedipus complex) กล่าวคือ ผลงานช่วงต้นๆของฟรอยด์ในเรื่องอีโก้ถูก

เชื่อมโยงกับหลักของความเป็นจริง (Reality principle) และจิตไร้สำนึกถูกนำไปสัมพันธ์กับหลักของความพึงพอใจ (Pleasure principle) แต่ต่อมาภายหลัง ฟรอยด์ได้รู้หลักการใหม่ในทฤษฎีของเขา นั่นคือ อีโก้ได้ถูกสร้างขึ้นมาโดยผ่านกระบวนการจำแนก หรือเอกลักษณ์อันหนึ่งโดยผู้เป็นพ่อและแม่ ฟรอยด์เชื่อว่า เป้าหมายของการวิเคราะห์ คือการที่จะบูรณาการแรงขับรวมเข้ากันกับ “ความกลมกลืนของอีโก้” เขาเห็นจิตไร้สำนึกมีแง่มุมอันหนึ่งเกี่ยวกับการคุกคาม

ข้อถกเถียงของลากองเป็นไปตรงกันข้ามกับข้างต้น เขาเชื่อว่ากระบวนการจำแนก หรือเอกลักษณ์ดังกล่าวทำให้ปัจเจกบุคคลมั่นคง แต่ในเวลาเดียวกันมันก็ทำให้เราห่างจากตัวของเราเอง เขากล่าวว่าแนวคิดของฟรอยด์เริ่มต้นจากแรงขับต่างๆของปัจเจกชน และความพึงพอใจต่างๆของพวกเขา และนั่นทำให้เขาไม่สนใจมิติต่างๆทางสังคม สำหรับ ฌากส์ ลากอง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนกับตัวตน (Subject-to-subject relation) เป็นสิ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นตัวตนระหว่างกัน (Intersubjectivity)” ส่วนเป้าหมายของการวิเคราะห์ ในทัศนะของลากอง คือ ตำแหน่งของความจริง (Truth) ของความแท้จริง (Authenticity)

กระนั้นก็ตามลากองยังเชื่อว่า จิตไร้สำนึกไม่สามารถที่จะเป็นเนื้อหาอันหนึ่งของความรู้ได้ กล่าวคือ อีโก้ของแต่ละคนได้ฉายตัวของตนเอง และต่อมาก็ล้มเหลวที่จะรู้จักตัวของตนเอง ความรู้ตัวตน (Self-knowledge) ความคิดที่ว่าตัวตนสามารถสะท้อนตัวของมันเองได้ เป็นเรื่องซึ่งเป็นไปไม่ได้ ขณะที่ฟรอยด์ดูเหมือนจะมีความเชื่อในจิตไร้สำนึกในฐานะที่เป็นแนวความคิดที่มีแก่นแท้อันหนึ่ง สำหรับลากอง จิตไร้สำนึกไม่มีที่ทางที่แท้จริงของคำอธิบายหนึ่งได้ เขามองว่า จิตไร้สำนึกไม่ใช่เป็นสิ่งซึ่งมีมาแต่แรกเริ่มและไม่ใช่อัตถุชาตญาณ จิตไร้สำนึกเป็นสิ่งที่มึนขม (ไม่ใช่แสดงออกตรงๆ) ในทุกๆสิ่งในสิ่งที่พูดและกระทำ

3) ลากองและจิตวิเคราะห์

การสนทนาของนักคิดมาร์กซิสต์ (Marxist) เกี่ยวกับเรื่องจิตวิเคราะห์ เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1963 เมื่อ หลุยส์ ปีแอร์ อัลธุสแซร์ (Louis Pierre Althusser, 1918-1990) นักปรัชญาคอมมิวนิสต์ชั้นนำในฝรั่งเศส ได้เชื้อเชิญ ฌากส์ ลากอง มาช่วยสอนในกระบวนการวิชาสัมมนาของเขา ณ The Ecole normal ช่วงระหว่างเวลานี้ เป็นช่วงที่กิจกรรมในแบบสหวิทยาการค่อนข้างเฟื่องฟู

มาร์กซ (Karl Heinrich Marx, 1818-1883) และฟรอยด์ แต่ละคนได้ค้นพบเรื่องราวใหม่ของความรู้เกี่ยวกับสังคมขึ้น ในส่วนความคิดของฟรอยด์ได้ค้นพบแนวคิดต่างๆที่ได้หยิบยืมมาจากชีววิทยา กลศาสตร์ และจิตวิทยาในช่วงวันเวลาของเขา ส่วนความคิดของมาร์กซได้นำเอาแนวคิดของพวกเฮเกลเลียน (Hegelian) เกี่ยวกับเรื่อง “อัตบุคคล” (Subject) มาใช้มันเป็นเรื่องที่มี

เสน่ห์ชวนหลงใหลที่จะอ่านว่า หลุยส์ อัลตูแซร์ มองลากองซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนวิชาสัมมนาว่า ลากองกำลังพยายามคิดถึงเรื่องทฤษฎีจิตวิเคราะห์ โดยปราศจากการอ้างอิงใดๆถึงแนวคิดที่เป็นหนึ่งเดียวของตัวเอง (Self) และอีโก้ (Ego) ซึ่งหากเทียบกับตัวเขาเองแล้ว จะไม่มีการอ้างอิงถึงตัวตนสมบูรณ์ (Absolute subject) ของเฮเกล

ไม่กี่ปีต่อมา ช่วงระหว่างการจลาจลในเดือนพฤษภาคม 1968 นักศึกษาและคนงานจำนวนมากต่อต้านการเมืองที่เป็นอิสระเพราะมันสามารถเกิดขึ้นได้แต่เพียงจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นอิสระเท่านั้น และมันเป็นการระเบิดเกี่ยวกับความสนใจในจิตวิเคราะห์แบบลากอง (Lacanian) ซึ่งเป็นขบวนการหนึ่งซึ่งดูเหมือนเป็นการใกล้เคียงประนีประนอมระหว่างลัทธิอัตถิภาวนิยมกับลัทธิมาร์กซิสม์ ส่วนหนึ่งของความดึงดูดใจของผู้คนในลัทธิอัตถิภาวนิยมอาจเนื่องมาจาก มันได้จัดหาหนทางอันหนึ่งในการคิด โดยผ่านประเด็นปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการเลือก และความรับผิดชอบของปัจเจกชนที่จะพรรณนาให้ปัจเจกชนเป็นผู้กระทำที่มีเหตุผล มีความสำนึก ซึ่งสามารถเข้าใจพื้นฐานสำหรับการกระทำของตัวเอง มันยังคงมีรากอย่างเหนียวแน่นอยู่ในปรัชญาเกี่ยวกับความเป็นอิสระของปัจเจก และการเลือกที่มีเหตุผล ช่วงเวลาค.ศ.1968 นี้เองที่ผู้คนทั้งหลายต่างให้ความเอาใจใส่ต่อคำถามต่างๆเกี่ยวกับการแสดงออกของตัวเอง ความปรารถนา และเรื่องทางเพศ และทฤษฎีของลากองได้เสนอหนทางอันหนึ่งที่คิดถึงเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม และโครงสร้างทางภาษาซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวตน และเกี่ยวกับความคิดที่ผ่านปัญหาของปัจเจกและสังคม สำหรับลากองแล้ว มันไม่มีการแบ่งแยกระหว่างตัวตนและสังคมมนุษย์กลายเป็นสังคมด้วยการผนวกเข้าด้วยกันของภาษา และมันเป็นเพราะภาษาที่ได้สร้างพวกเราขึ้นมาในฐานะที่เป็นตัวตน ด้วยเหตุนี้ พวกเราไม่ควรที่จะแยกขั้วระหว่างปัจเจกและสังคมออกจากกัน สังคมดำรงอยู่ในปัจเจกชนแต่ละคน

หนังสือของลากองไม่ใช่เพื่อต้องการที่จะสร้างความเชื่อมั่น แต่กลับให้ความไว้วางใจอย่างหนักต่อเกมภาษาและการเล่นคำ และเขาได้นำเอาสัญลักษณ์และเครื่องหมายต่างๆมาใช้เพื่อแสดงตัวของเขาเองโดยไม่มีการอ้างอิงถึงภาษาธรรมดา เขาต้องการที่จะต่อต้านการทำให้มันดูง่ายจนเกินไปของงานเขียนทางจิตวิเคราะห์จำนวนมาก ลากองยังต้องการที่จะล้มล้างการทำให้เป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ภาษาในชีวิตประจำวันกำหนดด้วย การบรรลุผลสำเร็จที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษของเขา ก็คือ การได้หลอมรวมปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) และลัทธิโครงสร้างนิยม (Structuralism) เข้าหากัน งานช่วงต้นๆของลากองจึงสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของปรากฏการณ์วิทยาฝรั่งเศส และเขาได้รับอิทธิพลมาจากความคิดของเฮเกล และ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์

ลัทธิโครงสร้างนิยมได้ให้แนวทางอันหนึ่งกับลากองในการพูดถึง ระบบต่างๆเกี่ยวกับการตีความ กล่าวคือ มันยังคงเลื่อนไหลระหว่างปรากฏการณ์วิทยาและลัทธิโครงสร้างนิยมซึ่งปรากฏการณ์วิทยานั้นในเรื่องของตัวตนที่เป็นอิสระ ส่วนลัทธิโครงสร้างนิยมเน้นเรื่องนัยนิยม (Determinism) ที่ถือว่า เหตุการณ์ทั้งหลายเกิดขึ้นตามกฎบังคับตายตัวที่มีสาเหตุแน่นอนแล้วมีผลตามมา ลัทธินี้ปฏิเสธในเจตจำนงเสรี เขาได้นำเอาลัทธิโครงสร้างนิยมมาใช้ แต่ไม่เคยปฏิเสธเรื่องตัวตนเสรี

ในบางส่วนลากองยังสังกัดอยู่กับขนบจารีต กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับการอธิบาย หรือการตีความ (Hermeneutic) ด้วยปรากฏการณ์ต่างๆทางสังคมมักจะมีความหมายเสมอ และนั่นคือภารกิจของสังคมศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์สังคมที่ไม่ได้อธิบาย เช่นดังที่จิตเวชศาสตร์ตามขนบประเพณีแสวงหาที่จะทำ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์กระทำแต่เพียงทำความเข้าใจเท่านั้น จิตวิเคราะห์เป็นระเบียบวิธีอันหนึ่งของการตีความ แต่อย่างไรก็ตามลากองทราบดีว่า ในการตีความ บ่อยครั้งพวกเราขัดเขี่ยข้อสมมุติฐานให้กับตัวของพวกเราเอง (Madan, S., 1993, p.1-4)

3) ทฤษฎีโครงสร้างทางภาษา (Structural linguistics)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น ลากองได้หันกลับไปสู่ทฤษฎีของฟรอยด์โดยใช้โครงสร้างทางภาษาและมานุษยวิทยา ในทัศนะของเขา จิตไร้สำนึกได้แสดงตัวของมันเองให้เห็นได้ในความฝันต่างๆ เรื่องตลก การเพลอปูดพิค และอื่นๆ จิตไร้สำนึกเป็นสิ่งที่เปรียบเทียบกันได้ในทางโครงสร้างกับภาษาหนึ่ง ตามข้อเท็จจริง ลากองกล่าวว่าภาษาคือ เงื่อนไขสำหรับจิตไร้สำนึก ซึ่งมันสรรสร้างและก่อให้เกิดจิตไร้สำนึกคล้ายๆกับคำอธิบายจิตสำนึก การสร้างตัวของจิตไร้สำนึก (ความฝัน, ฯลฯ) กำลังพูดถึงบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างไปจากสิ่งที่พวกมันปรากฏในคำพูด

การอุปมาอุปมัย และการเปรียบเทียบ (Metaphor and metonymy)

การสร้างตัวเหล่านี้ถูกควบคุมโดยกลไกอย่างเดียวกันกับภาษา กล่าวคือ การอุปมาอุปมัย และการเปรียบเทียบ หรือการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งโดยใช้อีกสิ่งหนึ่งแทน เช่น “เขารักเก้าอี้ของเขามากกว่าศักดิ์ศรี” โดยใช้เก้าอี้แทนตำแหน่ง, คำว่า “คนมีสี” หมายถึงข้าราชการที่มีอิทธิพลทหารหรือตำรวจในวัฒนธรรมไทย ทำให้ความเชื่อมโยงระหว่าง “คำ”(Signifier) และ “ไอเดียของคำ” (Signified) มีความยุ่งเหยิงมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ณ จุดที่พิเศษบางอย่าง อย่างเช่น การเพลอปูดพิค (Slips of the tongue) และในเรื่องตลกบางเรื่อง (Leader,D., Groves,J. & Appignanesi R., 1995, p.36-39)

คำอธิบายจิตสำนึกค่อนข้างคล้ายกับต้นฉบับต่างๆ ที่ต้นร่างครั้งแรกจะถูกขูดลบขีดฆ่า และถูกคลุมด้วยร่างที่สอง ในต้นฉบับเหล่านั้น ต้นร่างแรกสามารถได้รับการกวาดตาแวบหนึ่ง

โดยผ่านช่องว่างต่างๆในร่างที่สอง คำพูดที่แท้จริง - จิตไร้สำนึก - ได้พัฒนาไปอย่างมากมา ปกติแล้วในรูปแบบที่ถูกคลุมและยากที่จะเข้าใจ ลากองชักชวนว่า ขอบเขตต่อความสามารถในการอุปมาอุปมัยของมนุษย์ คำต่างๆที่ถ่ายทอดความหมายต่างๆอันหลากหลายออกมา และพวกเราใช้มันเพื่อบ่งชี้บางสิ่งบางอย่างที่ต่างออกไปเลยที่เดียวจากความหมายในเชิงรูปธรรมของมัน ความสามารถอันนี้เกี่ยวกับการบ่งชี้ถึงบางสิ่งบางอย่างซึ่งต่างๆไปจากสิ่งที่กำลังพูดถึง ได้กำหนดให้ภาษามีความเป็นอิสระไปจากความหมาย

ลากองยืนยันในความอิสระอันนี้ของตัวบ่งชี้ เขาได้ย้อยซึมกระบวนการอุปมาอุปมัยและการเปรียบเปรยของภาษาไปสู่ความเข้มข้นและการเคลื่อนที่โดยลำดับ ทั้งหมดของการก่อตัวขึ้นมาเป็นรูปร่างเกี่ยวกับจิตไร้สำนึก ได้ใช้การประดิษฐ์ต่างๆในสไตล์เหล่านี้เพื่อลวงหลอกการตรวจตราหรือการเซ็นเซอร์ ตลอดทั้งผลงานของเขา ลากองพยายามมุ่งมั่นที่จะประณามกล่าวโทษมาของการร่วมดังกล่าว ซึ่งชี้หรือพิสูจน์ก็ด้วยตัวตน ในทางที่ขัดแย้งกันกับผู้คนเหล่านั้นซึ่งกล่าวว่า “ฉันคิด ดังนั้นฉันจึงมีอยู่” (I think, therefore I am.) ลากองยืนยันว่า “ฉันคิด ณ ที่ฉันไม่มีอยู่ ดังนั้น ฉันจึงอยู่ ณ ที่ฉันไม่ได้คิด” (I think where I am not, therefore I am where I do not think.) หรือ “ฉันคิด ณ ที่ฉันไม่สามารถกล่าวได้ว่าฉันมีอยู่” (I think where I cannot say that I am.)

ทฤษฎีของลากองเกี่ยวกับเรื่องภาษา คือ สิ่งซึ่งเขาไม่อาจที่จะหวนคืนกลับไปสู่ฟรอยด์ได้หนังสือต่างๆไม่สามารถที่จะปราศจากความคลุมเครือ หรือมีความหมายที่บริสุทธิ์ ในทัศนะของลากองการวิเคราะห์ต่างๆต้องสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงโดยตรงกับจิตไร้สำนึก หมายความว่าพวกเขาจะต้องเป็นนักปฏิบัติการณ์ต่างๆเกี่ยวกับภาษาของจิตไร้สำนึก เช่น เกี่ยวกับกวีนิพนธ์ การเล่นคำ จังหวะต่างๆที่มีอยู่ภายในในการเล่นคำ ความเชื่อมโยงทางเหตุปัจจัยต่างๆได้ละลายหายไป และมันทำให้ความสัมพันธ์ต่างๆเป็นไปได้มากขึ้น หากสำรวจอย่างกว้างๆ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของลากองบางส่วนได้รับการวางพื้นฐานอยู่บนการค้นพบเกี่ยวกับมานุษยวิทยาเชิงโครงสร้าง และภาษาศาสตร์ หนึ่งในความเชื่อหลักของเขาก็คือ จิตไร้สำนึกเป็นโครงสร้างที่ซ่อนเร้นอันหนึ่ง ซึ่งคล้ายคลึงกับเรื่องของภาษา ความรู้เกี่ยวกับคำ เกี่ยวกับคนอื่น และเกี่ยวกับตัวตนได้รับการกำหนดโดยภาษา

ภาษาเป็นเงื่อนไขที่ต้องมีมาก่อนสำหรับการรับรู้รับทราบตัวของตัวเองในฐานะที่เป็นแก่นแท้ที่ชัดเจนอันหนึ่ง มันคือวิภาษวิธีของ I - Thou (ฉัน-เธอ) การนิยามตัวตนต่างๆ โดยความตรงข้ามกันของพวกเขา ทำให้ได้ค้นพบความเป็นอัตวิสัย แต่ภาษาเป็นพาหะของสังคมที่กำหนดให้ด้วยวัฒนธรรมอันหนึ่ง

การเน้นในเรื่องภาษาของลากองเป็นส่วนหนึ่งเกี่ยวกับปฏิกิริยาของเขาที่มีต่อนักคิด คตินิยมลดทอน (Reductionist) การอ่านเรื่องราวทางชีววิทยาของฟรอยด์ ซึ่งแพร่หลายท่ามกลาง ศึกษาศาสตร์และผู้ติดตามชาวอเมริกันของเขา การหวนกลับไปหาฟรอยด์ของลากองในเรื่อง ความจริง เป็นการหวนคืนไปสู่ผลงานต่างๆในช่วงต้นๆของปรมาจารย์ท่านนี้ อย่างเช่นเรื่อง The interpretation of dreams และ The psychology of everyday life ซึ่งการกำเนิดต่างๆทาง ชีววิทยาเกี่ยวกับความคิดของเรา อารมณ์ความรู้สึกต่างๆและพฤติกรรม ได้ถูกลดการเน้นย้ำลงมา เพื่อไปให้การสนับสนุนอยู่ข้างเดียวกันกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมลากอง ได้ขยายการ มาถึงเกี่ยวกับพลังอำนาจต่างๆที่ไม่ใช่เรื่องชีววิทยา การตีความ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องปมโอดิปุส ในฐานะที่เป็นการติดต่อจัดการทางภาษา เป็นสิ่งต้องห้ามในการร่วมประเวณีในหมู่เครือญาติเป็น ปรากฏการณ์อันหนึ่งทางวัฒนธรรม ซึ่งวางความเชื่อมั่นอยู่บนการจำแนกทางภาษาเกี่ยวกับ “พ่อ” กับ “แม่” มันเป็นอิสระออกไปเลยจากสัญชาตญาณหรือความต้องการทางชีววิทยา แนวคิด นี้ทำให้ลากองเป็นผู้ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาทางด้านอักษรศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist theory) ที่บรรดานักสตรีนิยมทั้งหลายได้ให้คุณค่าการเน้นย้ำ ในเรื่องต้นตอกำเนิดทางวัฒนธรรมและภาษาเกี่ยวกับการแบ่งแยกความแตกต่างทางเพศ ซึ่งดู เหมือนว่าได้ให้ทางรอดอันหนึ่งจากทฤษฎีต่างๆทางชีววิทยาอันป่าเถื่อนรุนแรงเกี่ยวกับความ แตกต่างทางเพศ แต่อย่างไรก็ตาม บรรดานักสตรีนิยมก็ได้วิพากษ์วิจารณ์อย่างแหลมคมเกี่ยวกับ ข้อสันนิษฐานในเชิงปิตาธิปไตย (Patriarchal assumption) อย่างลึกซึ้ง ซึ่งได้รับการฝังตรึงอยู่ใน การอธิบายของลากอง (Leader, D., Groves, J. & Appignanesi R., 1995, p.34)

4) ตัวตนและภาษา (Self and language)

ทฤษฎีของลากองไม่สามารถนำเสนอได้อย่างสอดคล้องต้องกัน หากปราศจากการพูด ถึงบทบาทหน้าที่ของภาษาเนื่องจากเขามีทฤษฎีที่สมบูรณ์อันหนึ่งเกี่ยวกับภาษา ซึ่งได้นำไป เชื่อมโยงกับความมีตัวตน ลากองเชื่อว่า ไม่สามารถที่จะมีตัวตนมนุษย์คนหนึ่งได้โดยปราศจาก ภาษา แต่ตัวตนนั้นก็ไม่สามารถที่จะถูกลดทอนลงไปได้เหลือเพียงภาษาได้เช่นกัน ภาษา คือ รูปการอันนี้ที่ได้แยกตั้งออกมาจากโลกธรรมชาติ ไม่มีตัวตนอิสระแยกออกจากภาษา เขา ยืนยันว่า พวกเราทั้งหมดต่างจมอยู่ในภาษาชีวิตประจำวัน และไม่สามารถหลุดออกมาจากมันได้ เราต้องแทนตัวของเราเองด้วยภาษา การเข้าหาคนอื่นของเราจึงทำได้เพียงผ่านภาษาเท่านั้น ดังนั้นคนป่วยโรคจิตในความคิดของลากอง คือ บุคคลซึ่งไม่ได้เรียนรู้ว่า ภาษาคืออะไร

ทัศนะของฌาคส์ ลากอง ความหมายต่างๆปรากฏตัวขึ้นมาโดยผ่านคำอธิบายเท่านั้น โดยความสามารถที่เปลี่ยนแปลงได้ของแนวความคิดบ่งชี้ (Signified-concept) อันนี้เป็นผลที่

ตามมาของการเข้าแทนที่ตามห่วงโซ่การบ่งชี้ คล้ายคลึงกับฌาคส์ ดาริดา (Jacques Derrida, 1930-2004) นักปรัชญาภาษาชาวฝรั่งเศส เพียงแต่ความสามารถเกี่ยวกับแนวความคิดบ่งชี้ทุกอย่างต้องถึงบทบาทหน้าที่ตามลำดับในฐานะคำบ่งชี้หนึ่ง (A Signifier-word) นั้น ด้วยเหตุนี้ในทัศนะของเหล่าลากองเนียนเกี่ยวกับภาษา คำบ่งชี้หนึ่ง มักจะแสดงถึงคำบ่งชี้อีกคำหนึ่ง กล่าวคือ ไม่มีคำใดที่เป็นอิสระจากความสามารถอุปมาอุปมัยได้ คำบ่งชี้จึงมีลักษณะการเลื่อนไหล และทุกคำสามารถรับการบ่งชี้ในลักษณะย้อนกลับได้ ดังนั้นจึงไม่มีการบ่งชี้ใดที่ถูกปิดไปตลอด หรือเป็นที่พึงพอใจไปตลอด แต่ละคำเป็นเพียงสิ่งที่สามารถบัญญัติขึ้นมาได้ในทอแมตต่างๆ ของคำอื่นๆ

ยิ่งไปกว่านั้น แต่ละคำที่เปล่งออกมา และได้สร้างความหมายที่สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อประโยคได้ถูกทำให้จบลงเท่านั้น และบางทีเป็นเพียงคำสุดท้ายจริงๆ เท่านั้นที่เปล่งออกมา ซึ่งได้สร้างความหมาย หรือความเข้าใจที่บริบูรณ์ของคำแต่ละคำที่มาก่อนในลักษณะย้อนกลับจากทุกสิ่งทุกอย่างที่ถูกพูดออกมา ในทางจิตวิทยา คำบ่งชี้คำหนึ่งยังเป็นตัวแทน สำหรับอีกคำหนึ่ง คำบ่งชี้เก่าๆ (Old signifier-word) และยังคงไปสู่ระดับจิตไร้สำนึกได้ด้วยซึ่งเป็นสิ่งที่ค้นหาได้ง่ายและมองเห็นได้ (Leader, D., Groves, J. & Appignanesi R., 1995, p.38-41)

5) ตัวตนและเอกลักษณ์ (Self and identity)

ฌาคส์ ลากองได้ใช้โอเดียเกี่ยวกับเรื่องเด็กคนหนึ่งมาก่อนถึงเรื่องกระจกเงาที่เป็น การอุปมาอุปมัยความคิดเกี่ยวกับภาพสะท้อน (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปรัชญาอุดมคตินิยมเยอรมัน) ที่กำเนิดมาจากแนวคิดของเฮเกล ที่ได้ให้ความเอาใจใส่เกี่ยวกับความสำนึกของตัวตนๆ หนึ่ง การรู้จักตัวตน ความสำนึกเกี่ยวกับตัวตนว่าตัวตนและวัตถุเป็นสิ่งเดียวกัน รวมไปถึงการสะท้อนตัวตน ส่งผลให้ความคิดแบบลากองเนียนให้ความสำคัญกับ “หลักทวิภาคีเกี่ยวกับการยอมรับ (The dialectic of recognition)” ที่ว่า พวกเราไม่เคยไปถึงภาพที่มั่นคงได้ เราพยายามตีความความสัมพันธ์ของเรากับคนอื่นๆ แต่มันมักจะเป็นไปได้ว่าจะเป็นการตีความผิดๆ มีช่องว่างอันหนึ่งขึ้นมาอยู่เรื่อย และการรับรู้ผิดๆ เสมอ เราไม่เคยแน่ใจได้เลยสักครั้งเกี่ยวกับความหมายของคนอื่นที่โต้ตอบกับเรา พวกเรามีโอเดียกันอันหนึ่งเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของเรา แต่นั่นมันไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้น ตัวตน คือ ตัวตนที่แยกออกมาต่างหากอันหนึ่ง ซึ่งในบางครั้งได้ไปเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับลัทธิปัจเจกชนนิยมของชนชั้นกลาง ทัศนะของลากอง อีโก้ที่มั่นคงเป็นเพียงภาพลวง หรือมายา ที่เราสามารถล่อคราบเหล่านี้ของอีโก้ได้เพียงในลักษณะ Asymptotically (ในวิชาเรขาคณิต Asymptote เป็นเส้นโค้งเส้นหนึ่งที่เขาไปใกล้กับเส้นตรง แต่มันไม่เคยประชิดหรือแนบประกบกับเส้นตรงดังกล่าวได้เลย) เท่านั้น

ลากองยืนยันว่า พวกเราไม่อาจที่จะกำหนดชุดของอัตลักษณ์ต่างๆ ให้แน่นอนตายตัวได้ ซึ่งทัศนะนี้ตรงกับความเห็นของฌอง-ปอล ซาทร์ (Jean-Paul Sartre, 1908-1980) ที่ได้แสดงออกในเรื่อง “Being and nothingness” ว่า ความสำนึกไม่เคยสามารถที่จะยึดจับตัวของมันเองได้ การสะท้อนกลับมักจะเปลี่ยนตัวตน (Subject) ไปสู่การเป็นวัตถุ (Object) เสมอ ซาทร์ปฏิเสธไอเดียที่ว่า แรงขับต่างๆ ได้กำหนดความสำนึก เขาเสนอว่า ขณะที่เรากล่าวว่า “ฉันชอบอันนั้น นั่นคือฉัน” เราได้ทำให้ตัวของเราเองกลายเป็นวัตถุ (Object) พวกเรามักจะสร้างอัตลักษณ์ชุดหนึ่งขึ้นมาในลักษณะย้อนหลัง (Retrospectively) ซาทร์ยืนยันว่า พวกเราเป็นมากกว่าชุดของหมวดหมู่ที่กำหนดตายตัวอันหนึ่ง (A fix set of categories) เราไม่ควรคิดเกี่ยวกับตัวของเราเองในฐานะที่เป็นเพียงอัตลักษณ์ต่างๆ ชุดหนึ่งเท่านั้น และไม่ควรที่จะไปยังอีกสุดขั้วหนึ่ง และเชื่อว่าตัวของพวกเรานั้นเป็น “สูญญตาอันบริสุทธิ์ (Pure nothingness)”

ลากองให้เหตุผลว่า พวกเราไม่เคยมีความเป็นหนึ่งเดียวกับตัวเรา หรืออัตลักษณ์เลย เขาเน้นในจุดที่ว่า มันไม่มีตัวตนอิสระ เว้นแต่การเป็นตัวแทน แต่การเป็นตัวแทนนั้นไม่อาจยึดจับเราได้อย่างสมบูรณ์ เราไม่สามารถนิยามทั้งหมดได้ และก็ไม่สามารถหลุดรอดการนิยามทั้งหมดไปได้เช่นกัน เราต่างแสวงหาเพื่อตัวของเราเอง ลากองเชื่อว่า พวกเรานำเสนอตัวของพวกเราเอง ซึ่งมักจะตกอยู่กับการตีความโดยคนอื่นๆ และความรู้ของมนุษย์ที่ฟรอยด์ได้กล่าวนั้น ไม่มีอะไรมากเกินไปกว่าความจริงที่ว่า มันคือ สิ่งหนึ่งที่เป็นจริง ดังนั้น ความพยายามที่จะหาความสมบูรณ์ในตัวคนๆ หนึ่งจึงทำได้ยากเพราะ ไม่มีคำอธิบายใดที่จะไปกำหนดตัดสินคนอื่นๆ ได้ ยิ่งไปกว่านั้น คนๆ หนึ่งสามารถเพียงเห็นตัวของคนๆ นั้นเองเท่านั้น ดังเช่นที่ คนๆ หนึ่งคิด คนอื่นๆ มองเห็นคนๆ นั้น มีความเครียดที่มีอยู่แต่กำเนิดอันหนึ่ง นั่นคือ ความรู้สึกเกี่ยวกับการคุกคามเนื่องจากเอกลักษณ์ของคนๆ หนึ่งที่ขึ้นอยู่กับการรู้จักหรือยอมรับโดยคนอื่น อันนี้คือแนวคิดหลักของเกี่ยวกับเรื่อง นายกับทาสของเฮเกล ที่ให้เหตุผลว่า ความสำนึกไม่สามารถที่จะคว้าจับตัวของมันเองได้โดยปราศจากการรู้จักหรือยอมรับโดยคนอื่นๆ นาย (Master) เรียกร้องการยอมรับจากทาส (Slave) ซึ่งถือเป็นกระบวนการกำจัด หรือทำลายตัวตนอย่างหนึ่ง เขารู้สึกถูกคุกคาม เพราะการยอมรับตัวของเขานั้นขึ้นอยู่กับการยอมรับจากทาสโดยเฉพาะ

การยอมรับหรือรู้จักกันและกันอย่างเต็มที่ เป็นเรื่องซึ่งเป็นไปได้ เนื่องจากนัยยะอันคลุมเครือของคำต่างๆ (Signifiers) ซึ่งมันมีช่องว่างหนึ่งระหว่าง การพูดและความหมาย ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ชวนให้ระลึกถึง ซาทร์ซึ่งกล่าวว่า เมื่อเรารักคนๆ หนึ่ง เราต้องการความรักของคนๆ นั้น และทำให้อันนี้ทำให้ความรักเป็นเครื่องมือ ในขณะที่คนๆ หนึ่งเป็นประธาน อีกคนหนึ่งเป็นกรรม ลากองสังกัดกับขนบจารีตที่เชื่อว่า ประธานและกรรมได้ถูกแยกออกจากกันอย่างไม่ประนีประนอมโดยไม่ต้องสงสัย เขามีความคิดในเชิงภววิทยา (Ontology) หรือทฤษฎีที่ว่าด้วย

ความจริงในระดับเมตาฟิสิกส์ ว่าพวกเราทั้งหมดมีความต้องการสำหรับความเป็นทั้งหมดสำหรับสถานะของความเป็นเอกภาพอันยืนยาว แต่การบรรลุผลความสมบูรณ์นั้น เป็นสิ่งซึ่งเป็นไปไม่ได้ในเชิงตรรกะ ลากองเสนอว่า ความเป็นตัวตนระหว่างกันไม่สามารถที่จะบรรลุได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากเราไม่เคยสามารถเข้าไปในความสำนึกของอีกคนหนึ่งได้อย่างสมบูรณ์นั่นเอง (Leader,D., Groves,J. & Appignanesi R., 1995, p.42-48)

2.2.2 เกอร์ก วิลเฮล์ม ฟรีดริช เฮเกล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel, 1770-1831)

นักปรัชญาชาวเยอรมัน ลัทธิสมบูรณนิยม (Absolutism) มีแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่

แนวคิดวิภาษวิธี (Dialectics)

เฮเกลเชื่อว่า สิ่งที่เป็นพื้นฐานของการรับรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในคนแต่ละยุค เขาเชื่อว่าเหตุผลเป็นสิ่งที่เป็พลวัตรและเป็นกระบวนการ มันจะไหลไปตามกระแสของขนบธรรมเนียมทางสังคม เราไม่สามารถแยกแนวคิดทางปรัชญาได้ออกจากบริบททางประวัติศาสตร์ที่เกิดแนวคิดนั้นได้ เขาเชื่อว่า เหตุผล หรือ ความรู้ ของมนุษย์นั้น ขยาย และก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะมนุษย์ไม่มีเครื่องมือที่อยู่เหนือกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของเหตุผลซึ่งจะสามารถนำมาใช้ตัดสินได้ว่าอะไรถูกต้องที่สุดและมีเหตุผลที่สุด มนุษย์จึงเข้าสู่ความมีเหตุผลและการมีเสรีภาพมากขึ้นเรื่อยๆ

เฮเกลเรียกปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงนี้ว่า “กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectics)” หรือหากใช้กับความคิด วิธีคิดแบบนี้เรียกว่า “การคิดเชิงวิพากษ์” ประกอบไปด้วย

1. ภาวะพื้นฐาน (Thesis) เป็นความคิดหนึ่งได้รับการเสนอขึ้นมาก่อน
2. ภาวะแย้ง (Antithesis) เป็นความคิดที่คัดแย้งกับความคิดก่อนหน้านี
3. ภาวะสังเคราะห์ (Synthesis) เกิดความคิดร่วมที่รวมเอาจุดดีของสองความคิด

แรกไว้ด้วยกัน

วิภาษวิธีของเฮเกลช่วยขจัดความขัดแย้งอันตึงเครียดที่ยากต่อการตัดสินว่า ความคิดใดมีเหตุผลกว่าประวัติศาสตร์ จึงทำหน้าที่เป็นตัวชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เหมาะสมผล คือ สิ่งที่จะอยู่รอดได้แน่นอนว่า “เหตุผล” ของเฮเกล เป็น “ตรรกะที่มีพลวัต” ซึ่งจะก่อให้เกิด กระบวนการวิภาษวิธีชุดใหม่ๆต่อไปไม่สิ้นสุด

นอกจากนั้น เฮเกล ยังเน้นความสำคัญของครอบครัว ชุมชน และรัฐ เขาให้ความสำคัญกับรัฐมากกว่าปัจเจกชนที่เป็นพลเมืองของรัฐ เฮเกลเชื่อว่า ไม่มีใครที่สามารถเกิดมาโดย “เป็นอิสระ” จากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของรัฐ เฮเกล คิดว่าไม่ใช่ปัจเจกชนที่ค้นหาตัวเองแต่เป็นจิต

สากลในบุคคลที่แสวงหาการกลับสู่ตัวตนของมันเอง โดยขั้นแรก จิตจะตระหนักถึงตัวเองในปัจจุบัน เรียกว่า จิตอัตวิสัย ต่อมาเมื่อจิตตระหนักรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในรัฐ เรียกว่า จิตปรนัยสุดท้าย จิตตระหนักในตัวตนขั้นสูงสุด เรียกว่า จิตสัมบูรณ์ ด้วยศิลปะ ศาสนา และปรัชญาโดยสูงสุด คือ ปรัชญา เพราะในปรัชญาจิตจะไต่ตรองผลกระทบของตัวมันที่มีต่อประวัติศาสตร์

แนวคิดของเฮเกลดังกล่าว มีอิทธิพลต่อแนวคิดของฌาคส์ ลากอง ได้แก่

1) เฮเกล และลากอง (Hegel and Lacan)

ตามสิ่งที่ลากองตั้งใจให้เรื่องของ “ความปรารถนา” หมายถึงนั้น เป็นเรื่องที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของเฮเกล ลัทธิมากซ์ซิส (Marxist) และแนวคิดของนิทเช่ (Nietzsche) ซึ่งทั้งสามถือเป็นความคิดร่วมสมัยทางสังคมขณะนั้น อันเกี่ยวข้องกับเรื่องของการอุปมาอุปไมยระหว่าง “นายกับทาส” ซึ่งส่งผลต่อแนวคิดเรื่องความต้องการ การเรียกร้อง และความปรารถนา (Demand and desire) แบบลากอง ที่นายสั่งให้ทาสทำงาน เพื่อที่จะสนองความปรารถนาต่างๆ ของตัวเขา เพื่อสนองความปรารถนาต่างๆ ของผู้เป็นนาย ซึ่งทาสจะต้องอดกลั้น และควบคุมสัญชาตญาณต่างๆ ของตนเอง (ยกตัวอย่างเช่น ในการเตรียมอาหารเพื่อนาย ซึ่งเขาจะไม่ได้กิน เป็นต้น) เพื่อปฏิเสธหรือเอาชนะตัวของเขาเอง ทาสอยู่เหนือ หรือเอาชนะตัวของเขาเองโดยการทำงาน นั่นคือ เขาให้การศึกษากับตัวของเขาเอง ในงานของเขา เขาแปรเปลี่ยนสิ่งต่างๆ และแปรเปลี่ยนตัวของเขาเองไปด้วยในเวลาเดียวกัน ในการกลายไปเป็นนายของธรรมชาติโดยการทำงาน ทาสได้ปลดปล่อยตัวของเขาเองให้เป็นอิสระจากธรรมชาติ จากธรรมชาติของตัวเอง และจากนาย เป็นเพราะงาน ซึ่งเป็นการกระทำในเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถยกระดับเขาขึ้นมาจากความเป๋นทาสสู่อิสรภาพ อนาคตและประวัติศาสตร์

เฮเกลเห็นว่า พวกเราทั้งหมดต่างรู้ว่า บุคคลซึ่งไต่ตรองใคร่ครวญถึงสิ่งๆ หนึ่งอย่างเอาใจใส่จะถูกดูดซับโดยสิ่งๆ นั้น และหลงลืมตัวของเขาเองไป บางที เขาอาจพุดถึงสิ่งๆ หนึ่ง แต่เขาไม่เคยพุดถึงตัวของเขาเองเลย ดังนั้น ในคำอธิบายของเขาคำว่า “ฉัน” จะไม่ปรากฏขึ้น แต่เป็นบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างไปจาก “การพิจารณาใคร่ครวญในเชิงรับ” (Passive contemplation) ซึ่งจะต้องได้รับการนำเสนอ และสิ่งอื่นนี้ ตามความคิดของเฮเกล “ความปรารถนา” เป็นสิ่งที่มนุษย์ประสบด้วยตัวเอง เป็นจริงแท้ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ประสบกับความปรารถนา เมื่อเขาหิว และรู้สึกรู้ทราบกับมัน เขาจะรู้สึกถึงตัวของเขาเองขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความปรารถนามักจะได้รับการเปิดเผยต่อปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นความปรารถนาของเขา และเพื่อแสดงออกถึงความปรารถนา เขาจะต้องใช้คำว่า “ฉัน”

ความปรารถนาจึงได้สร้างความกังวลใจให้กับผู้ปรารถนา และผลักดันให้เขาไปสู่การกระทำ ที่มีแนวโน้มเพื่อสนองความพึงพอใจแก่ความปรารถนา แต่ทว่าสามารถจะทำเช่นนั้นได้ โดยผ่าน “การปฏิเสธ” การทำลาย หรืออย่างน้อยที่สุดการแปรรูปของวัตถุที่ปรารถนา ตัวอย่างเช่น เพื่อสนองความพึงพอใจในความหิว อาหารจะต้องถูกทำลาย หรือในกรณีอื่นๆ มันแปรเปลี่ยนไป ด้วยเหตุนี้ การกระทำทั้งหมดจึงเป็น “การปฏิเสธ” ภาวะของการกิน สร้างและสงวนรักษาความจริงของตัวมันโดยการเอาชนะความจริงอันหนึ่งที่ต่างไปจากตัวมันเอง โดยการแปรรูปของความจริงที่แปลกแยก ไปสู่ความจริงของตัวมันเอง โดยกระบวนการย่อยหรือดูดซึม การทำให้เป็นเรื่องภายใน (Internalization) เกี่ยวกับความจริงภายนอกอันหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป ตามความคิดของเฮเกล ความปรารถนา คือ การต่อสู้อันหนึ่งกับความตาย เพื่อจุดประสงค์ของการยอมรับ ที่นำไปสู่ความสัมพันธ์อันหนึ่งระหว่างมนุษย์ที่เป็นอิสระ คนหนึ่งกับคนที่ถูกทำให้เป็นทาส ดังนั้น มนุษย์จึงไม่เป็นนายก็เป็นทาสอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ความแตกต่างระหว่างนายกับทาส สามารถที่จะถูกเอาชนะได้ในวิถีแห่งกาลเวลาเพราะฉะนั้น นายกับทาสจึง ไม่ใช่สิ่งกำหนด หรือเป็นอัตลักษณ์ที่มีอยู่มาแต่กำเนิด มนุษย์ไม่ได้เกิดมาเป็นทาส หรือเป็นอิสระ แต่ได้สร้างตัวของเขาเองขึ้นมาเป็นคนๆหนึ่ง หรืออีกคนโดยผ่านการกระทำที่เป็นอิสระ หรือโดยความสมัครใจ กล่าวสั้นๆ อัตลักษณ์ของนายกับทาสที่ตรงข้ามกัน เป็นหลักของแรงกระตุ้นเกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์

สำหรับลากอง ความปรารถนา คือ ความปรารถนาสำหรับคนอื่น แต่มันจะต้องถูกตีความ ลากองกล่าวว่า ความต้องการถูกยกเลิกไปโดยการเรียกร้อง ซึ่งปรากฏตัวขึ้นมาใหม่อีกครั้งบนอีกด้านหนึ่งของความปรารถนา บ่อยทีเดียวเราต้องการวัตถุชิ้นหนึ่ง ที่อาจถูกให้กับเราเท่านั้น แต่มันไม่มีวัตถุอันนั้น การเรียกร้องเป็นไปเพื่อต้องการการขานรับอันหนึ่ง แต่การตอบสนองนั้นไม่เคยเพียงพอเป็นการเฉพาะ พวกเราไม่เคยแน่ใจเลยว่าที่คนอื่นๆที่รักเรา ซึ่งเป็นการเฉพาะพิเศษสำหรับเราเท่านั้นหรือไม่ อาจกล่าวได้ว่าจะมีบางคนค่อนข้างมั่นใจว่าพวกเขาถูกรัก ลากองเสนอว่า เอกลักษณ์ของพวกเขาอาจจะกลายเป็นการแข็งตัวมากเกินไปได้ และในเวลาเดียวกัน ก็อาจจะมีบางคนซึ่งขาดความมั่นใจเช่นนั้น

ความปรารถนาจะปรากฏตัวขึ้นมา เมื่อความพึงพอใจเกี่ยวกับความต้องการมันมีไม่เพียงพอ เมื่อเกิดข้อสงสัยหรือช่องว่างที่ไม่สามารถถูกปิดลงได้ ความปรารถนาจึงเกิดขึ้นมาจากความพร่องหรือการขาดเสียซึ่งความพึงพอใจ และมันจะผลักดันให้เราไปสู่การเรียกร้องอีกอันหนึ่ง กล่าวอีกอย่างก็คือ มันคือความไม่สมหวังของการเรียกร้อง นั่นคือพื้นฐานของการเจริญเติบโตของความปรารถนา เป็นสิ่งที่ไม่สามารถได้รับการชี้เฉพาะได้โดยการเรียกร้อง เด็กร้องไห้ แม่จะให้ช็อกโกแลตแท่งหนึ่ง แต่เด็กไม่เคยรู้เลยว่า การกระทำอันนี้ถูกปฏิบัติเพื่อความพึงพอใจ

เกี่ยวกับความต้องการของเขา หรือเป็นการกระทำของความรัก ลากองเชื่อว่า การขานรับเป็น ความคลุมเครือที่มีอยู่ และเป็นเพราะว่าการตอบสนองดังกล่าวมันคลุมเครือ การเรียกร้องจึงถูก ทำซ้ำขึ้น ถูกทำซ้ำ อย่างไม่จำกัด

สำหรับลากอง แนวความคิดทางชีววิทยาเกี่ยวกับความต้องการ ส่วนใหญ่ได้ถูกแทนที่ โดยแนวความคิดเกี่ยวกับความอยาก ความปรารถนา ความต้องการ สามารถถูกทำให้สำเร็จพอใจ ได้ แต่ความอยาก เป็นสิ่งที่ไม่สามารถยับยั้งได้ ทารกมีความต้องการนมมารดา ซึ่งสามารถที่จะ ทำให้สำเร็จพอใจได้ แต่ทารกปรารถนาความรักของมารดา และความอยากความปรารถนาความ รักนั้นไม่เคยถูกทำให้พึงพอใจเลย แบบจำลองเกี่ยวกับพัฒนาการของลากองเกี่ยวพันกับความ เชื่อมโยงในระเบียบแบบแผนกันและกัน คือ จินตนาการ สัญลักษณ์ และ ความจริง ขั้นตอน เกี่ยวกับจินตนาการมากับการจำได้หมายรู้ของทารกเกี่ยวกับตัวเองในกระจกเงา เมื่อทารก มองเห็นตัวเองเป็นครั้งแรก ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงที่สอดคล้องเชื่อมโยงอันหนึ่ง มากกว่า อะไรที่แตกแยกออกไปบางอย่าง ความปนเปื้อนสับสนที่ไม่เข้ากันเกี่ยวกับความแปลกแตกต่าง แต่ ความเป็นเอกภาพนี้เป็นภาพลวงหรือมายา อุดมคติอันหนึ่งของการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน

จากขั้นตอนจินตนาการ ทารกจะพัฒนาไปสู่ขั้นตอนสัญลักษณ์ คือ โลกเกี่ยวกับ วัฒนธรรม เกี่ยวกับภาษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกของคำต่างๆ (Signifiers) มันคือขอบเขตของ วัฒนธรรมซึ่งตัวตนมนุษย์สืบทอดมรดกการมีอยู่ โลกใบหนึ่งที่ถูกปกครองโดย “นามของพ่อ” (Name of the father) ในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งกระทำการในฐานะที่เป็นผู้บีบบังคับเพื่อความมั่นคงมี เสถียรภาพ เช่น คำที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ในขั้นตอนความจริง ความจริงไม่ได้มีอยู่ใน ความหมายของ “ความจริง” (Real world) แต่เป็นสิ่งที่หลบหลีกภาพต่างๆและสัญลักษณ์ การไม่ มีอยู่ในลักษณะคุกคามอันหนึ่งที่ชุ่มช้อนแอบแฝงอยู่เบื้องหลังอาการเกี่ยวกับโรคประสาท

ความต้องการ การเรียกร้อง ความปรารถนา ทั้งสามประเภทนี้มันได้รับการเชื่อมโยง กันและกัน เมื่อเรียกร้องให้ สามารถใช้ความหิวในเชิงกายภาพมาเป็นพาหะอันหนึ่งสำหรับการ สื่อสาร บางครั้งอาหารสนองความต้องการทางกายภาพ แต่มันสามารถที่จะกลายเป็นการนำพาใน เชิงสัญลักษณ์ได้ด้วย มันสามารถที่จะแยกระหว่างความต้องการและความปรารถนาได้ ทารก สามารถเรียกร้องได้อย่างต่อเนื่อง แต่พวกเขาไม่ต้องการที่จะสำนึกเกี่ยวกับมัน “การเรียกร้องเป็น เครื่องมือ” ของ “ความปรารถนา” ที่เผยออกมา (A demand is the means of revealing desire) แต่ มันไม่ได้ตรงไปตรงมา

2.3 แนวคิดเรื่องตัวตนของฌากส์ ลากอง

ฌากส์ ลากอง กล่าวว่า มนุษย์เป็นความว่างเปล่า (Nothingness) มนุษย์ต้องผ่านกระบวนการบันทึกความรู้ หรือกระบวนการทำให้เป็นมนุษย์ใน 3 ประการ ซึ่งส่งผลให้มนุษย์มีความแปลกแยกในตัวเอง หรือมีบุคลิกภาพเป็น “สามคนในร่างเดียว” คือ 1) คนแรกเกิดขึ้นในกระบวนการบันทึกจินตนาการ จึงมีนิสัยเพื่อฝัน ชอบคิดเข้าข้างตัวเอง และตัดสินใจอะไรจากภายนอก 2) คนที่สองเกิดในกระบวนการบันทึกสัญลักษณ์เป็น “เด็กดี” ชอบอ้างเหตุผล กฎหมาย และศีลธรรม ส่วน 3) คนที่สามเกิดขึ้นในกระบวนการบันทึกความจริง จึงเป็นคนอารมณ์อ่อนไหว ชอบหมกมุ่นอยู่กับอารมณ์ และความรู้สึกของตัวเอง คือ รื่น เกือบตัว (นภาพร หงส์ทอง, 2547, น.63)

แต่ทั้งสามคนมีนิสัยเหมือนกันตรงที่ ก้าวร้าว หลงตัวเอง บ้าอำนาจ เห็นแก่ตัว และไม่เคารพใครเลย อาจกล่าวได้ว่า ตัวตน ของมนุษย์แท้จริงในทัศนะของลากองคือ Negativity ที่ซ่อนลึกอยู่ในความจริง สำหรับทัศนะเรื่อง อัตบุคคล ลากองได้พิจารณามนุษย์ออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. มนุษย์ คือความคิด ความคิดเกี่ยวกับตัวเองหรือ “ฉัน” ซึ่งถูกสร้างจากจินตนาการของการรับรู้ด้วยตา จากภาพหรือแบบในกระจกเงา เกิดขึ้นเพียงแต่ในความคิด เป็นจินตนาการหรือภาพแทนตัวเองที่อยากให้คนอื่นเห็น ลากองเรียกชั้นกระจกเงานี้ว่า “โลกแห่งจินตนาการ” (The realm of the imaginary)

2. มนุษย์ เป็นวัฒนธรรม มนุษย์เริ่มที่ความว่างเปล่าใน “ขั้นกระจกเงา” (The mirror stage) มนุษย์ได้สร้างอัตลักษณ์ขึ้นด้วยความเข้าใจตัวเอง จากการเลียนแบบจากภาพหรือเปลือกนอกของสิ่งอื่น แต่ก็ทำให้งั้นนั้นกลายเป็นอัตลักษณ์เป็นตัวของตัวเอง กระบวนการจัดเกลาทางสังคมทำให้มนุษย์กลายเป็นวัตถุ (Objectify) คือกลายเป็นผู้ถูกกระทำ มนุษย์มิใช่ผู้กระทำ (Subject) อย่างแท้จริง เพราะในทุกการกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากการถูกกระทำของสังคม กฎเกณฑ์ / อุดมคติ / ค่านิยม / วัฒนธรรม. ลากองจึงกล่าวว่าจิตไร้สำนึกของมนุษย์เต็มไปด้วยวาทกรรมของสิ่งอื่น หรือของสังคม ความเป็นมนุษย์ของอัตบุคคลเป็นเพียงประดิษฐกรรมของวัฒนธรรมหรือ มนุษย์เป็นวัฒนธรรม

ทฤษฎี “ขั้นตอนภาพสะท้อนในกระจกเงา (Mirror stage)”

มนุษย์ถูกกำเนิดขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าปกติ ไม่สนใจตัวเอง พวกเขาพร้อมตายเสมอหากเป็นไปได้ เขามักเกิดขึ้นในเวลาอันสมควร พวกเขาไม่สามารถเดิน หรือพูดได้เลยในตอนที่เกิด พวกเขามีความชำนาญในบางส่วนตามการขับเคลื่อนของบทบาทหน้าที่ และระดับความสามารถทางชีวภาพที่พวกเขาพร้อมสมบูรณ์อย่างยากเย็น ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางร่างกายของเด็กๆ

สามารถทำให้เขา เป็นผู้ชำนาญได้อย่างไร? พวกมันตอบสนองต่อการเกิดขึ้นก่อนถึงกำหนดได้อย่างไร?

ตามทฤษฎีภาพสะท้อนในกระจกเงาได้กลายเป็นคำตอบของลากอง เขาได้แยกความสนใจของพวกเราออก ต่อมาภายหลัง เพื่อการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ต่อพฤติกรรมสัตว์ หรือที่รู้จักกันว่า “การล้อเลียน (Mimicry)” ซึ่งแน่นอนสัตว์ต่างๆก็มีเครื่องแต่งกายอันเป็นเครื่องหมายที่สมมุติขึ้น และเปลี่ยนสีตามสภาพแวดล้อมของพวกมันเอง ดังนั้น แมลงที่คล้ายกิ้งก่าอาจจะเลือกเพื่อให้ตนเองเหมือนกิ้งก่าไม้ ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า ปรากฏการณ์นี้เป็นสิ่งที่ช่วยปกป้องจากศัตรู หรือฝ่ายตรงข้าม แต่สิ่งที่เราพบ คือ สิ่งที่พวกสัตว์เหล่านั้นกระทำซึ่งเสริมถึงภาพลักษณ์หรือ การปลอมนั้นเป็นเพียงเพื่อที่จะกินศัตรูนั่นเอง (Leader,D., Groves,J. & Appignanesi R., 1995, p.18-20)

ในเรื่อง “Beyond the pleasure principle” นั้น ฟรอยด์ได้อธิบายเกมของเด็กทารกเกมหนึ่งว่า เด็กทารกจะมีหลอดด้ายหลอดหนึ่งผูกกับเชือกเส้นหนึ่งเอาไว้ โดยการยึดจับกับเชือกเส้นนั้น เขาจะขว้างหลอดด้ายดังกล่าวออกไปนอกขอบของเปลที่นอนอยู่ และเปล่งเสียงออกมาซึ่งฟรอยด์ตีความมันในฐานะที่เป็นความพยายามอันหนึ่ง หมายถึง “ไป” หรือ “ไปเสีย” (gone or away) ต่อจากนั้นทารกจะดึงเอาหลอดด้ายกลับมาสู่ขอบเขตสายตาของเขาอีกครั้ง ทักทายกับการที่มันปรากฏตัวขึ้นมาใหม่ด้วยความสนุกสนานด้วยคำว่า “มานี่ (there)” เกมนี้อนุญาตให้เด็กอายุ 18 เดือน มีความอดทนโดยไม่กระจององแงต่อประสบการณ์อันเป็นทุกข์ของการที่แม่ของเขาไม่อยู่เป็นการจัดการกับการหายตัวไปของเธอและการปรากฏตัวให้เห็นอีกครั้ง

3. มนุษย์อยู่ในปรารภนา สิ่งที่ถูกบันทึกลงในจิตไร้สำนึกของมนุษย์ หรือที่ลากองเรียกว่าความรู้ของมนุษย์ (Human knowledge) ที่บันทึกในกระบวนการแห่งจินตนาการ (The imaginary) เกิดจากการถ่ายแบบจากภาพของสิ่งอื่น ซึ่งให้ผลลัพธ์เป็นอัตลักษณ์ (Identity) หรืออีโก้ในอุดมคติ (Ideal ego) เมื่อมนุษย์เข้าสู่กระบวนการขัดเกลาของทางสังคม (Social dialectic)

เกมดังกล่าว เป็นภาพประกอบเกี่ยวกับการกำเนิดขึ้นมาของภาษา ในความเป็นอิสระของมันจากความเป็นจริง และยินยอมให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้นเกี่ยวกับการที่ภาษา ได้ทิ้งพวกเราให้มีระยะห่างจากประสบการณ์ของความจริง ระยะห่างดังกล่าวจากประสบการณ์นั้นได้ส่งผลในสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเด็กทารกเคลื่อนจากแม่ของตนไปสู่หลอดด้าย และ ขั้นที่สองได้เคลื่อนไปสู่ภาษา

ความสามารถพูดได้ชัดเจนเป็นครั้งแรกเกี่ยวกับ “ตัวฉัน (I)” เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ลากอง เรียกว่า “ขั้นตอนภาพสะท้อนในกระจกเงา” (Mirror stage) ซึ่งบ่อยครั้งเขาอ้างถึงขั้นตอน

ภาพสะท้อนในกระจกเงา ในฐานะที่เป็นภาพจำลองทั้งหมดในลักษณะวิภาษวิธี (Dialectics) ระหว่างความแปลกแยก (Alienation) และความเป็นอัตวิสัย (Subjective) การรู้จักตัวตนในกระจกเงาได้ส่งผล (ในช่วงระหว่าง 6 เดือนถึง 18 เดือน) ออกมาเป็น 3 ขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน คือ

1. ขั้นตอนที่แรก เด็กทารกพร้อมด้วยผู้ใหญ่คนหนึ่งที่อยู่ตรงหน้ากระจกเงา เขาจะสับสนกับภาพสะท้อนของตัวเองกับผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง
2. ระยะที่สอง เด็กทารกได้เรียนรู้ความคิดเกี่ยวกับภาพดังกล่าวและเริ่มเข้าใจว่าภาพสะท้อนอันนั้นไม่ใช่ของจริง
3. ขั้นตอนที่สุดท้าย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สาม เป็นสำนึกความจริงไม่เพียงว่า ภาพสะท้อนดังกล่าวเป็นภาพๆหนึ่งเท่านั้น แต่ภาพๆนั้นคือภาพของตัวเอง และมันแตกต่างไปจากภาพของคนอื่นๆด้วย

จากเกมของเด็กทารก ดังกล่าวข้างต้น สามารถอธิบายผ่าน แนวคิดของฌาคส์ ลากองท์ อธิบายการก่อร่างสร้างตัวตนของคนเรา อันมี 3 ขั้นตอน (The three orders) (Madan, S., 1993, p.5-29) ดังนี้

1. **ภาค มโนคติ (The imaginary)** คือ จินตภาพ และจินตนาการที่เรามีต่อตนเอง ฉะนั้นในภาคส่วนนี้ คนเราจึงทั้งแปลกแยกจากตัวเองและหลงตัวเอง เพราะจินตนาการเสมือนว่าเราไปเป็นคนอื่น (The other) และ หันกลับมามองตัวเอง รักฐานของภาคส่วนนี้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ลึกซึ้งกับความสัมพันธ์ของตัวตนกับร่างกาย

2. **ภาคสัญลักษณ์ (The symbolic)** คือ ภาษา กฎหมาย โครงสร้าง วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ (Signifier) ต่างๆ ซึ่งชี้ไปสู่สิ่งที่ถูกหมายความถึง (Signified) ซึ่ง ก็คือตัวตนของบุคคล (ที่เกี่ยวข้องอยู่กับภาคมโนคติ) ลากองท์เน้นย้ำว่าความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งที่ถูกหมายความถึงนั้นไม่ คงที่ นั่นคือหากมีความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง ภาษา วัฒนธรรมแล้ว จินตนาการที่บุคคลมีต่อตนเองก็จะผันแปรไปด้วย นอกจากนี้ ภาคส่วนนี้ยังเกี่ยวข้องกับปมโอดิปัส (Oedipus complex) หรือปม “ฆ่าพ่อ เอาแม่เป็นเมีย” อันเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างตัวตน ซึ่งในระหว่างกระบวนการนั้น ความเป็นอื่นก็จะถูกขับให้เด่นชัดขึ้นด้วย ตามลากองท์คือ the other เล็กๆ จะกลายเป็น the Other ที่ใช้ O ตัวใหญ่ หรือ the big other ลงนี้ถึง ความหลงตัวเองของเด็กก็ยังคงเกิดจากการเปรียบเทียบกับผู้อื่น

ปมโอดิปัส (Oedipus complex)

ฟรอยด์ และลากองท์ ยังมีทัศนะที่แตกต่างกันในเรื่องปมโอดิปัส กล่าวคือ ในทฤษฎีของฟรอยด์ปมโอดิปัสจะต้องถูกทำความเข้าใจในบริบททฤษฎีของเขาเกี่ยวกับจิตวิทยาทางเพศ (Psychosexuality) ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนแรก เกี่ยวกับเรื่องเพศของทารก เป็นขั้นตอนที่ใช้ปาก (Oral stage) ถือเป็นขั้นตอนของความเพ้อฝันต่างๆเกี่ยวกับการรวมเข้าไป และการกลืน (Incorporating and devouring)
2. ขั้นตอนที่สอง เกี่ยวกับทวารหนัก หรือการใช้ความรุนแรง (Anal or sadistic) ถูกนำไปสัมพันธ์กับการขอมจำนนและการมีอิทธิพล
3. ขั้นตอนที่สาม เกี่ยวกับอวัยวะเพศชาย (Phallic stage) เด็กผู้ชายต้องการแม่ในลักษณะผูกขาดซึ่งเขาถูกคุกคามโดยการตอน (Castration) และพัฒนาความกลัวในเรื่องการไร้สมรรถภาพทางเพศขึ้นมา มันเป็นขบวนการจิตไร้สำนึกที่รับเอาความคิด หรือทัศนคติมาจากคนอื่น ซึ่งก็คือ การคุกคามของพ่อนั่นเอง และในท้ายที่สุด ได้นำไปสู่การแก้ปัญหาเกี่ยวกับปมซับซ้อนนั้น

ฌากส์ ลากองพยายามที่จะให้เหตุผลข้อสรุปของฟรอยด์ ดังกล่าว โดยไม่นำเอาปมโอดิปสมาใช้ตามความหมายนั้น เนื่องด้วยที่ “พ่อโอดิปัส (Oedipal Father)” ของฟรอยด์ อาจถูกยอมรับว่าจริง พ่อในเชิงชีววิทยา สำหรับลากองแล้ว “ในนามของพ่อ (Name-of-the-father)” เป็นปฏิบัติการในการบันทึก หรือขึ้นทะเบียนของภาษา กล่าวคือ เป็นการกำหนดให้เป็นกฎความชอบธรรมเกี่ยวกับนามของพ่อ (Father's name) ให้กับทารก หมายความว่า การชะงัก หรือยุติความไม่แน่นอนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของผู้เป็นพ่อ ลากองไม่ได้ละทิ้งโอเดียเกี่ยวกับการเพ่งความสนใจลงไปที่ขั้นตอนปาก ทวารหนัก และอวัยวะเพศชาย เช่นฟรอยด์ แต่เขากล่าวว่า ขั้นตอนต่างๆเหล่านี้เป็นขั้นตอนความเป็นตัวตนระหว่างกัน (Inter subjective)

ทฤษฎีของฟรอยด์อ้างอิงถึงเรื่อง ทางกายภาพ และไม่ใช่เรื่องของสัญลักษณ์ ในทัศนะของเขา องค์ชาติเป็นหลักประกันอันหนึ่งของการรวมกันที่เป็นไปได้อันหนึ่งกับมารดา แต่ลากอง ได้แปรสภาพทั้งหมดนี้ไปสู่ระดับของสัญลักษณ์ นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมเขาจึงไม่เขียนเกี่ยวกับองคชาติ (Penis) แต่เขียนเกี่ยวกับเครื่องเพศ (Phallus ที่คำนี้หมายถึงองคชาติและคลิตอริสของผู้หญิงด้วย และยังมีนัยยะ หมายถึง ความสมบูรณ์ด้วย) ส่งผลให้เหล่าบรรดาลากองเนียน (Lacanians)ทั้งหลาย ได้แยกความคิดเรื่อง Penis (องคชาติ) และ Phallus (เครื่องเพศ) ออกจากกัน พวกเขาให้เหตุผลว่า ไม่มี Phallus (เครื่องเพศ) ที่ไม่เสมอภาค ยุติธรรม นั่นคือ ไม่มีเพศใดที่เป็นเช่นนั้น หรือมีเครื่องเพศแต่ผู้เดียว สำหรับองคชาติ (Penis) คือ สิ่งที่มีผู้ชายมีแต่ผู้หญิงไม่มี แต่เครื่องเพศ (Phallus) เป็นคุณลักษณะของพลังอำนาจ ซึ่งทั้งผู้ชายและผู้หญิงมี

ฌากส์ ลากอง เสนอว่า ความเพ้อฝันของพวกเราทั้งหมด คือ การเป็นตัวแทนสัญลักษณ์ของความปรารถนาสำหรับความเป็นทั้งหมด (Wholeness) เรามีแนวโน้มที่จะคิดว่า ถ้าหากเรา

ต่างมีเครื่องเพศ หรือมีเครื่องเพศของคนอื่น ด้วยเหตุผลบางประการ เราจะเป็นทั้งหมด (Be hole) พูดีกอย่างหนึ่ง เครื่องเพศ (Phallus) คือ เครื่องหมายของต้นตอความปรารถนา สำหรับการรวมกันที่สมบูรณ์กับคนอื่น เครื่องเพศอ้างอิงถึงความอุดมสมบูรณ์ (Plenitude) เป็นเครื่องหมายของความเป็นทั้งหมดที่เราขาด

ในทัศนะของลากอง ความปรารถนาเป็นเรื่องของภววิทยา (Ontological) คือ ทฤษฎีที่ว่าด้วยความจริงในระดับเมตาฟิสิกส์ เป็นการต่อสู้ดิ้นรนหนึ่งเพื่อความเป็นทั้งหมดมากกว่าพลังอำนาจทางเพศ ความปรารถนาเป็นการเปรียบเทียบของความปรารถนาที่ต้องการจะอยู่ (Desire is the metonymy of the desire to want to be.)

สำหรับลากองมองเห็นในหนทางที่คล้ายคลึงกันกับ เลวี สเตราส์ (Levi Strauss, 1829-1902) ที่ว่า ปมโอดิปัส (Oedipus complex) เป็นหัวใจสำคัญของความเป็นมนุษย์นิยม เป็นชนบจาริตอันหนึ่งจากบันทึกธรรมชาติเกี่ยวกับชีวิต ถึงบันทึกทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับกลุ่มการแลกเปลี่ยนและผลที่ตามมาของกฎหมาย ภาษาและการทำให้เป็นองค์กร เขายืนยันว่า แรกสุดทารกไม่เพียงปรารถนาที่จะสัมผัสติดต่อกับมารดาและการเอาใจใส่ของเธอเท่านั้น ทารกยังปรารถนา บางทีโดยไร้สำนึกที่จะเป็นการเติมเต็มในสิ่งซึ่งขาดไปของเธอด้วย นั่นคือ องคชาติ (Phallus) ณ ขั้นตอนนี้ ทารกยังไม่ใช่ตัวตนหนึ่ง (Subject) แต่เป็นส่วนที่ขาดหายไป (Lack) การไม่มีอยู่ในขั้นตอนที่สอง พ่อได้เข้ามาแทรกแซง เข้ามามีความสัมพันธ์กับทารกเกี่ยวกับวัตถุของความปรารถนา และเขาจะกีดกันมารดาเกี่ยวกับวัตถุทางเพศ ทารกต้องเผชิญหน้ากับกฎของพ่อ และขั้นตอนที่สาม คือเกี่ยวกับการค้นหาเอกลักษณ์กับผู้เป็นพ่อ พ่อจะกีดองคชาติให้ในฐานะที่เป็นวัตถุของความปรารถนาของมารดา และมันไม่ได้เป็นไปในฐานะการเติมเต็มของทารกต่อสิ่งที่ขาดหายไปของเธอ ดังนั้น มันจึงเป็นการตอน (Castration - การตัดอวัยวะ) ในเชิงสัญลักษณ์ อันหนึ่ง คือ พ่อได้ทำการตอนทารกโดยการแยกทารกออกจากแม่ซึ่งคือหนึ่งซึ่งจะต้องจ่ายคืน ถ้าหากว่าคนอื่นๆหนึ่งต้องการที่จะกลายเป็นตัวตนของตนเองอย่างสมบูรณ์

ดังนั้น ปมโอดิปัสสำหรับลากองไม่ใช่ขั้นตอนหนึ่งเหมือนกับคนอื่นๆในจิตวิทยาเกี่ยวกับการกำเนิด มันเป็นเวลาหนึ่งซึ่งทารกกลายสภาพตัวเองเขาเป็นมนุษย์ โดยการรับรู้รับทราบเกี่ยวกับตัวตน เกี่ยวกับโลกและคนอื่นๆ การแก้ปัญหาเกี่ยวกับปมโอดิปัสจะปลดปล่อยตัวตนให้เป็นอิสระโดยการให้เขามีชื่อ ให้สถานที่ที่หนึ่งในครอบครัว ให้การแสดงออกอันหนึ่งเกี่ยวกับตัวตนและความเป็นอัตวิสัย มันส่งเสริมให้เขาเกิดความสำนึกเกี่ยวกับตัวตน โดยผ่านการมีส่วนร่วมในโลกของวัฒนธรรม ภาษาและอารยธรรม

เฟมินิสต์ (Feminist) หลายคนยกความดีความชอบให้กับลากองที่ชี้ให้เห็นถึงอำนาจบาตรใหญ่ของเพศชาย ในสังคมในภาคสัญลักษณ์นี้ โดยบ่งบอกว่าสิ่งที่ดูเป็นจริงนั้นที่แท้

แล้วเป็นเพียงโครงสร้างสัญลักษณ์ ที่สามารถถูกทำลายได้และยังมีภาคแท้จริงที่พ้นไปจากการแบ่งเพศสภาพในเชิง สัญลักษณ์ ตรงนี้ ผู้เขียนทดลองเล่นกับการยึดติดกับเพศสภาพโดยยึดเยียดเพศหญิงให้กับผู้นำประเทศที่มักเป็นเพศชาย

3. ภาคจริงแท้ (The real) คือ สิ่งที่ไม่อาจนิยามได้ในฐานคติแบบตัวตน เพราะพ้นไปจากตัวตน มันดำรงอยู่นอกเหนือภาษา สัญลักษณ์และจินตนาการใดๆ ลากองกล่าวว่า “ภาคจริงแท้นั้นดำรงอยู่เช่นนั้นอยู่แล้ว” แต่ภาคสัญลักษณ์ในกระบวนการสร้างความหมาย (Signification) “ตัดเข้ามาในภาคจริงแท้” และทำให้ “โลกแห่งภาษาสร้างโลกของสิ่งต่างๆ ขึ้นมา” ทว่าภาคจริงแท้นั้น “เป็นไปไม่ได้” เพราะมันไม่อาจจินตนาการถึงได้ และดังนั้น มันจึงปรากฏเป็นความน่าขนพองสยองเกล้า (Horror) ต่ออัตตาตัวตน

เมื่อก้าวโดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่า ในทัศนะของลากอง อัตลักษณ์แรกเริ่มของมนุษย์เริ่มในจินตนาการ เป็นอัตลักษณ์ที่แปลกแยกจากตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ กระบวนการขัดเกลาของสังคมได้ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของมนุษย์ให้มีความแปลกแยกจากธรรมชาติที่แท้จริงมากขึ้นเรื่อยๆ หรือเมื่อวัฒนธรรมได้รับการยอมรับ มันก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ โดยมีลักษณะเป็นทวิลักษณ์ (Binary opposition) ได้แก่

- การสงวนรักษา (Preservation) เป็นนิสัยของอัตลักษณ์ในด้านตรงข้ามหรือ negativity คือ “นั้น” ในความจริงที่มีนิสัยคืออื่น คิดเล็กคติน้อยเอาแต่ใจตัวเอง ไร้เหตุผล ก้าวร้าว และเร่าร้อนด้วยราคะ หรือมีนิสัยทุกอย่างที่เป็นสิ่งที่ต้องห้ามในโลกแห่งสัญลักษณ์ มันจึงมักปรากฏตัวในความฝัน การพลั้งปาก การพูดตกโปกษา หรืออาการของคนไข้โรคประสาท

- การปรับเปลี่ยน (Sublimation) เป็นนิสัยของอัตลักษณ์ หรือ “นั้น” ในสัญลักษณ์ บุคลิกด้านนี้ของอีโก้ผลักดันให้มนุษย์เข้าสู่กระบวนการทางวัฒนธรรม (การยอมรับทางสังคม)

จากแนวคิดเกี่ยวกับตัวตน และอัตลักษณ์ข้างต้น ทำให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกันของความหมายของทั้งสองคำ ซึ่งไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม สิ่งแวดล้อมเป็นตัวขัดเกลา สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของสังคม ซึ่งตัวตนและอัตลักษณ์นั้นเป็นความรู้สึกที่ประกอบไปด้วยภาพลักษณ์ของเรามีต่อตนเอง และจินตนาการเกี่ยวกับความเห็นของผู้อื่นที่มีต่อภาพลักษณ์ของเรา แล้วหลอมรวมกันเป็นความรู้สึกที่เรามีต่อตัวตนของเรา โดย “ตัวตน” จะมีความหมายที่เน้นไปที่ตัวบุคคล ส่วน “อัตลักษณ์” จะเน้นไปที่กลุ่มหรือชุมชน

ฉากส์ ลากอง ได้ศึกษาค้นคว้า ตีความ และพัฒนาแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ พยายามชี้ให้เห็นว่า หัวใจของทฤษฎีจิตวิเคราะห์มิได้อยู่ที่การอธิบายมนุษย์ในสภาพที่เขาเป็นอยู่

แต่เป็นความพยายามที่จะอธิบายว่า “มนุษย์เป็นมนุษย์ได้อย่างไร” ลากองเชื่อว่า ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ มนุษย์มิได้เกิดและเป็นอยู่ตามสภาพที่เขาเป็นโดยธรรมชาติ หากแต่มนุษย์เป็น “Subject” ที่ถูกสร้างขึ้นจากกฎเกณฑ์ที่มาจากภายนอกตัวเขาเอง โดยผ่าน “คำพูด” ของบุคคลอื่นๆ รอบตัวเขา ตัวตนของแต่ละคนถูกสร้างขึ้นจากภาพลักษณ์ที่ผู้อื่นหยิบยื่นให้

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์จึงให้ความสำคัญกับรูปแบบของสังคมวัฒนธรรมที่มา กำหนดพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทั้งฟรอยด์และ ลากองปฏิเสธทุกๆ แนวคิดและทฤษฎีที่เชื่อว่าความแตกต่างทางเพศระหว่างชายและหญิงเป็นสิ่งที่ ถูกกำหนดและเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และมีความสัมพันธ์สอดคล้องตอบสนองซึ่งกันและกัน ลากองเชื่อว่าความแตกต่างทางเพศเกิดจาก “การแบ่งแยก” ซึ่งดำรงอยู่เพราะมนุษย์ทุกคนมีอาจ เป็นsubjectได้นอกเหนือไปจากการแบ่งแยกระหว่างความเป็นชายและความเป็นหญิงซึ่งระบบ สัญลักษณ์เป็น ผู้หยิบยื่นให้ มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องรับฐานะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง และฐานะดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับลักษณะทางชีววิทยาหรือร่างกายของผู้นั้น และไม่จำเป็นต้องเป็น ฐานะที่บุคคลนั้นพึงพอใจ

ปัญหาที่ว่าอะไรเป็นปัจจัยพื้นฐานที่แบ่งแยกความเป็นชายหรือความเป็นหญิง เป็น ประเด็นปัญหาที่เป็นข้อถกเถียงกันอย่างมากในหมู่นักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ลากองเชื่อเช่นเดียวกับ ฟรอยด์ว่า “การมีหรือไม่มี องคชาต เป็นสิ่งที่บ่งบอกความแตกต่างระหว่างชายและหญิง แต่ ไม่ใช่สิ่งที่กำหนดความเป็นเพศชายเพศหญิง”

เฟมินิสต์บางกลุ่มโจมตีแนวคิดที่นำเอาองคชาตมาเป็นเครื่องแบ่งแยกความแตกต่าง ระหว่างเพศโดยมีความเชื่อว่า ความเป็นหญิง-ชายเกิดจากการประกอบสร้างทางสังคม ถูกสร้าง หรือแต่งขึ้นมา ซึ่งมนุษย์ประกอบด้วยสองสภาวะ นั่นคือ เพศกำเนิด (Sex) ซึ่งเป็นเรื่องของ ชีววิทยา และเพศสภาพ หรือเพศสถานะ หรือเพศภาวะ (Gender) หมายถึง ระบบทางวัฒนธรรม ที่อธิบายความเป็นหญิงชายที่ถูกสร้างขึ้นจากวัฒนธรรมและระบบสัญลักษณ์ที่มีการผลิตซ้ำ และ ภาวะภายในจิตใจที่บุคคลยอมรับว่าตนเองเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย (Mitchell, J. and Rose, J., 1985, p.123-124)

จากแนวคิดการก่อร่างสร้างตัวตนของฌากส์ ลากองข้างต้น แสดงให้เห็นว่า แนวคิด ของเขาอยู่ภายใต้แนวคิดหลักจิตวิเคราะห์พื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งลากองได้อธิบายไว้ในงาน สัมมนาต่างๆและได้รับการตีพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือที่ชื่อ “The four fundamentals concepts of psychoanalysis” แนวคิดดังกล่าวได้เสนอข้อถกเถียงแนวคิดของ ฟรอยด์ ทำให้ตัวเขาเองเป็นที่

รู้จักอย่างกว้างขวางช่วงเวลาขณะนั้น ลากองได้เสนอแนวคิดจิตวิเคราะห์พื้นฐาน 4 ประการ (Miller, J.A., 1981, p.17-38) อันประกอบไปด้วย

1) จิตไร้สำนึก (*The unconscious*) เป็นส่วนของพฤติกรรมภายในที่เจ้าตัวไม่รู้ตัวเลย อาจเนื่องมาจากเจ้าตัวพยายามเก็บกดไว้ นอกจากนี้จิตไร้สำนึกยังอาจเป็นเรื่องของอิด (Id) ซึ่งมีอยู่ในตัวเรา เป็นพลังที่ผลักดันให้เราแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ (Principle of pleasure) แต่สิ่งนั้นถูกกดหรือ ข่มไว้จนถอยร่นไปอยู่ในสภาพที่เราไม่รู้ตัว ส่วนของจิตไร้สำนึกจะแสดงออกมาในรูปของความฝัน การละเมอ การปลั่งปากพูด การแสดงออกทางด้านจินตนาการ วรรณคดี ศิลปะ ผลงานด้านวิทยาศาสตร์ การกระทำที่ผิดปกติต่างๆ แม้กระทั่งการระเบิดอารมณ์ รุนแรงเกินเหตุ บางครั้งก็เป็นเพราะจิตไร้สำนึกที่เก็บกดไว้ ซึ่ง فروยด์ มีความเชื่อว่า จิตไร้สำนึกมีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญต่อ บุคลิกภาพและการแสดง พฤติกรรมของมนุษย์มาก

แตกต่างจากลากองที่เขาเห็นว่า จิตไร้สำนึกนั้นมีลักษณะโครงสร้างเหมือนภาษาที่เราสามารถล้วงลึกได้ มีหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นสสาร มีโครงสร้าง มีความละเอียด เป็นการจัดเตรียมอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด จิตไร้สำนึกจึงเป็นแนวคิดที่เคลื่อนที่ไม่อยู่นิ่ง เพราะมันเป็นเหมือนสิ่งที่ทำหน้าที่แทนความพิเศษ ความลึกลับต่างๆที่เกิดขึ้น จิตสำนึกได้ถูกสร้างขึ้นเหมือนภาษา จิตไร้สำนึกของมนุษย์จึงเต็มไปด้วยวาทกรรมของสิ่งอื่น หรือของสังคม ความเป็นมนุษย์ของอัตบุคคลเป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์ของวัฒนธรรม กล่าวคือ จิตไร้สำนึกได้ถูกปรากฏแก่เราอย่างใจจดใจจ่อซึ่งมักเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาจากการแตกแยกในตัวตนแต่ละคน จนเกิดช่องว่าง หรือ ความแตกต่างขึ้น

จากปรากฏการณ์นี้เอง فروยด์ได้เปรียบมันเหมือนกับความปรารถนาที่มีอยู่อย่างชั่วครั้งชั่วคราวในวัยที่ถูกปลี่ยนแล้วซึ่งตัวตนจะรู้สึกประหลาดใจในเหตุการณ์ต่างๆที่ไม่คาดคิดมาก่อนเสมอ สถานะของจิตไร้สำนึกจึงค่อนข้างประะบางตามหลักจริยธรรม เพื่อความปรารถนาในความรู้แล้ว فروยด์กล่าวว่า ไม่ว่ามันจะเป็นอย่างไร เราก็ต้องไปในที่แห่งนั้น เพราะจิตไร้สำนึกมันจะปรากฏตัวออกมาเอง ภายใต้พื้นฐานของประสบการณ์ในช่วงนั้น เวลานั้น สำหรับหมอ หรือนักบำบัด

2) การสำเนา หรือการทำซ้ำ (*Repetition*) หมายถึง การสร้าง หรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซ้ำๆกันมากกว่า 1 กล่าวคือ เป็นการย้ำเน้นอย่างหนึ่ง ที่มีความหลากหลาย แต่อาจมีวิธีการสร้างที่แตกต่างกันไป ผลที่ได้จากความหลากหลายนั้น คือ การเกิดรูปมากกว่าหนึ่งเดียว การลดหลั่นก็เป็น อีกวิธีหนึ่งเช่นกันที่สร้างรูปมากกว่าหนึ่ง ดังนั้น ความเป็นหน่วยหรือเอกภาพ เป็นการจัดระเบียบการทำซ้ำ ความหลากหลาย การลดหลั่นที่นำมาใช้ในงานใดงานหนึ่ง ให้มีความ

เป็นกลุ่มก้อนเกิดขึ้น ไม่กระจัดกระจายจนเสียความเป็นเอกภาพไป เช่น การกดออกหลายๆครั้งติดๆกัน เพื่อสร้างความน่าสนใจ หรือหากเปรียบเทียบการซ้ำกันกับกิจกรรมของมนุษย์ ได้แก่ การซ้ำกันของการก้าวเดิน การซ้ำกันของการหายใจ การเล่นเกม ฯลฯ

3)การโอนย้าย (The transference) ในทางจิตวิทยา หมายถึง การถ่ายโอนความรู้สึกผูกพัน ซึ่งผู้ป่วยทางจิตจะถ่ายโอนอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อคนคุ้นเคย คนรักหรือญาติมาไว้ในตัวแพทย์ผู้ให้การรักษาเสมือนหนึ่งว่าเป็นตัวแทนของบุคคลนั้นๆ ภาวะของการถ่ายโอนมักเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการจิตวิเคราะห์ ผู้ป่วยมักเกิดความรู้สึกผูกพันต่อผู้ให้คำปรึกษา ผู้ป่วยส่วนใหญ่สามารถข้ามพ้นภาวะนี้ และค่อยๆฟื้นฟูสภาพจิตใจให้คืนสู่ปกติได้ การถ่ายโอนจึงไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่แปลกพิเศษแต่อย่างใดเพราะเป็นที่ยอมรับว่าภาวะนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ “การบำบัดโดยการรับคำปรึกษา” แต่ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ให้คำปรึกษาจะต้องสามารถใช้เหตุผลเพื่อควบคุมตนเองจากการตอบรับการถ่ายโอนของผู้ป่วยได้อย่างมีสติ หากแต่บางครั้ง ภาวะของการถ่ายโอนของผู้ป่วยสามารถก่อให้เกิดภาวะ “การถ่ายโอนย้อนกลับ” ได้เช่นเดียวกันเมื่อผู้ให้คำปรึกษาไม่สามารถทนรับการถ่ายโอนจากผู้ป่วยได้

4)แรงขับ (The drive) เป็นกลไกภายในที่รักษาระบบทางสรีระให้คงสภาพสมดุลในเรื่องต่าง ๆ ไว้ เพื่อให้ร่างกายเป็นปกติ หรืออยู่ในสภาพ “โฮมิโอสแตซิส (Homeostasis)” โดยการปรับระบบให้เข้ากับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทฤษฎีแรงขับสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อเสียสมดุลในระบบโฮมิโอสแตซิสจะทำให้เกิดความต้องการ (Need) ขึ้น เป็นความต้องการทางชีวภาพเพื่อรักษาความคงอยู่ของชีวิต และความต้องการนี้ จะทำให้เกิด แรงขับ อีกต่อหนึ่ง

แรงขับเป็น สภาวะตื่นตัว ที่พร้อมจะทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้กลับคืนสู่สภาพสมดุลเพื่อลดแรงขับนั้น (Drive reduction) ตัวอย่างเช่น การขาดน้ำในร่างกาย จะทำให้เสียสมดุลทางเคมี ในเลือด เกิดความต้องการเพิ่มน้ำ ในร่างกาย แรงขับ ที่เกิดจากต้องการน้ำ คือ ความกระหาย จูงใจให้เราดื่มน้ำหรือหาน้ำมาดื่ม หลังจากดื่มสม ความต้องการแล้ว แรงขับก็ลดลง กล่าวได้ว่า แรงขับผลักดันให้คนเรามีพฤติกรรม ตอบสนอง ความต้องการ เพื่อทำให้ แรงขับลดลงสำหรับที่ร่างกาย จะได้กลับสู่ สภาพสมดุล อีกครั้งหนึ่ง

แรงขับ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แรงขับปฐมภูมิ (Primary drive) และแรงขับทุติยภูมิ (Secondary drive) แรงขับที่เกิดจาก ความต้องการพื้นฐานทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ ความต้องการและแรงขับประเภทนี้ เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องเรียนรู้ เป็นแรงขับประเภทปฐมภูมิ ส่วนแรงขับทุติยภูมิ เป็นแรงขับที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ แรงขับประเภทนี้ เมื่อเกิดแล้วจะจูงใจคนให้กระทำการสิ่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างไม่มีวันสิ้นสุด เช่น คนเรียนรู้ว่า เงินมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการสนองความต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ

อีกมาก การไม่มีเงิน จึงเป็นแรงขับหุนหันพลันแล่นใจให้คนกระทำการผิดกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้
เงินมาตั้งแต่การทำงานหนัก จนถึงการทำ สิ่งที่ไม่ดีกฎหมาย เช่น การปล้นธนาคาร(Miller, J.A.,
1981, p.28-33)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved